МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА МИТНОЇ СПРАВИ

КАФЕДРА МИТНОЇ СПРАВИ ТА ТОВАРОЗНАВСТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Мито як засіб регулювання зовнішньоекономічної діяльності України»

Здобувача вищої освіти *бакалаврського* рівня, *4* курсу, групи *ММБ-20-1*

спеціальності *073 Менеджмент*

освітня програма *Менеджмент митної справи*

_____ **Бондаренка Валентина Юрійовича**
(підпис)

Науковий керівник _____ **Микитенко Т.В.,** *к.е.н., доцент*
(підпис)

Гарант освітньо-професійної
програми _____ **Мельник О.В.,** *к.е.н., доцент*
(підпис)

Допущено до захисту за рішенням кафедри митної справи та товарознавства
протокол від «29» квітня 2024 № 13

Завідувач
кафедри _____ **Зубрицький А.І.,** *к.е.н.*
(підпис)

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 8 21.05.2024

(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки да

(дата) (підпис) (до захисту, на доопрацюванн

Результат захисту 4 (добре) 21.06.2024

(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Дебицька Л.В.

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: Хребтовська О.І.

(підпис) (ініціали, прізвище)

Іванчина О.В.

(підпис) (ініціали, прізвище)

Жабенько Т.В.

(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	Від 0 до 10			
2. Роздатковий матеріал	Від 0 до 5			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	Від 0 до 25			
4. Апробація (участь у конференціях)	Від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	Від 0 до 50			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	Від 0 до 100	75		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П. І. П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
75	C	4	14.06.2024	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

Факультет/навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма Менеджмент митної справи

Затверджую
Завідувач кафедри **Гребельник О.П.**
«_____»_____2023 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачу вищої освіти
Бондаренка Валентина Юрійовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проєкту)
Мито як засіб регулювання зовнішньоекономічної діяльності України
Затверджена наказом ректора від «24» 10 2023 р. № 1429
2. Строк здачі закінченої роботи_____
3. Мета роботи – аналіз теоретико-методологічних основ та практики реалізації митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, визначення проблем та розробка шляхів вдосконалення механізму митного регулювання для створення сприятливих умов подальшого розвитку зовнішньоекономічної діяльності України

Об'єкт дослідження – процес регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Предмет дослідження – теоретико-організаційні і методичні засади системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності України в сучасних умовах.

Орієнтовна база дослідження – Державна митна служба України.

4. Вихідні дані до роботи навчальні посібники, підручники, монографії, наукові статті, методичні матеріали із питань методики реалізації митної справи. У якості інформаційного забезпечення використано матеріали періодичних видань, статистичні дані Державної митної служби України, мережа Інтернет, тощо.
5. Перелік графічного матеріалу: 14 таблиць, 13 рисунків.
6. Зміст випускної кваліфікації (дипломної) роботи
Сутність, характеристика та функції митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності
Механізм функціонування митно-тарифної системи
Види та форми зовнішньоекономічної діяльності
Аналіз зовнішньоторговельних потоків України
Оцінка ефективності митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів робо	
		За планом	Фактичн
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану кваліфікаційної роботи	02.10.2023	02.10.202
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	20.10.2023	20.10.202
3	Видача завдання науковим керівником	06.11.2023	06.11.202
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її науковому керівнику	06.02.2024	06.02.202
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її науковому керівнику	02.03.2024	02.03.202
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її науковому керівнику	03.04.2024	03.04.202
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.04.2024	23.04.202
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	02.05.2024	02.05.202
9	Попередній захист роботи	14.05.2024	14.05.202
10	Отримання відгуку керівника роботи	27.05.2024	27.05.202
11	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	31.05.2024	31.05.202
12	Отримання зовнішньої рецензії	05.06.2024	05.06.202
13	Захист роботи	10-13. 06. 2024	10-13. 06. 2

8. Дата видачі завдання «06» листопада 2023 р.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи(проєкту) _____ **Микитенко Т.І**
(підпис) (прізвище,ініціал

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ **Мельник О.І**
(підпис) (прізвище, ініціа

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ **Бондаренко**
(підпис) (прізвище, ініціал

ННІ економічної безпеки та митної справи

Кафедра митної справи та товарознавства

ДОВІДКА

про перевірку курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Бондаренко Валентин Юрійович

Курс/група _____ММБ-20-1_____

Тема кваліфікаційної роботи:

Мито, як засіб регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

П. І. Б. наукового керівника

Микитенко Тетяна Владиславівна

Дата захисту:

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 100,00%
Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень – посилання, цитування; і неправомірних запозичень – пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 0,00%, цитат 1,28%.

Відповідальна особа за перевірку на кафедрі М. Іщук

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
студента 4 курсу
спеціальність 073 Менеджмент
кафедри митної справи та товарознавства
Навчально-наукового інституту економічної безпеки та митної справи
Державного податкового університету

Бондаренка Валентина Юрійовича
«Мито як засіб регулювання зовнішньоекономічної діяльності України»

Актуальність теми цього дослідження зумовлена тим, що важливого значення набувають питання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яке реалізується у формі митного регулювання. Мито ж являється засобом регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Отже, питання митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України є доволі актуальним.

Наукова новизна. Кваліфікаційна робота має як теоретичну, так і практичну цінність. Дослідження спрямоване на обґрунтування рекомендацій щодо застосування мита як засобу регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації. Автором за допомогою запропонованого методичного підходу обґрунтована доцільність використання різних інструментів митного регулювання ЗЕД України.

Дослідження Бондаренка В.Ю. структуровано згідно з поставленою метою. Аналіз роботи дозволяє стверджувати, що студентом для виконання дослідження використані різноманітні джерела інформації, запропоновані напрямки удосконалення.

Вступ кваліфікаційної роботи включає необхідні елементи, обумовлені вимогами: актуальність теми, визначення об'єкта і предмета дослідження, формування мети і завдань роботи, опис методів дослідження. Студент у достатній мірі обґрунтувала вибір об'єкту та предмету дослідження.

Структура роботи вдала і відображає основні аспекти досліджуваної проблеми. Назви розділів відповідають основним завданням дослідження. Фактичний матеріал викладений послідовно у трьох розділах. Прикінцеві висновки, що містяться в кваліфікаційній роботі, достовірні і конкретні. Отже, робота Бондаренка В.Ю. за критеріями є самостійним і завершеним дослідженням, відповідає вимогам, що висуваються до такого виду робіт.

Рецензована кваліфікаційна робота Бондаренка Валентина Юрійовича на тему: «Мито як засіб регулювання зовнішньоекономічної діяльності України» рекомендується до захисту та заслуговує позитивної оцінки за умов успішного захисту.

Рецензент:

Підпис Колачи В.О. засвідчую
Начальник відділу кадрів
М. Шевченко

доцент кафедри товарознавства та митної справи Державного торговельно-економічного університету

(Посада)

(Підпис, М.П.)

Колачи Володимир Олександрович

(ПІБ)

Відгук керівника кваліфікаційної роботи

Митний тариф – це вагомий інструмент митно-тарифного регулювання експортно-імпортних операцій. Мито у процесі надходження конкретного імпортного товару на внутрішній ринок збільшує його ціну, дає можливість національним товаровиробникам отримувати додатковий прибуток і підвищувати ціни на вітчизняні товари.

Завдання на кваліфікаційну роботу, отримане здобувачем вищої освіти, дозволяє з належною повнотою висвітлити обрану тему дослідження, зосереджуючи основну увагу на теоретичному дослідженні та практичній реалізації специфіки справляння мита під час переміщення товарів через митний кордон України.

На належному рівні в першому розділі кваліфікаційної роботи розкрито сутність, характеристика, функції митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, механізм функціонування митно-тарифної системи, види та форми зовнішньоекономічної діяльності. У другому розділі роботи здобувач проводить аналіз зовнішньоторговельних потоків України та надає оцінку ефективності митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. У третьому розділі роботи представлено перспективи вдосконалення механізму митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Виконана кваліфікаційна робота за змістом відповідає завданню та методичним рекомендаціям до написання кваліфікаційних робіт.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ _____

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

(підпис) (дата)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти
Бондаренко Валентина Юрійовича

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «29» 05 2024 № 13 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

і етапів робо
Фактичн
02.10.202
20.10.202
06.11.202
06.02.202
02.03.202
03.04.202
23.04.202
02.05.202
14.05.202
27.05.202
31.05.202
05.06.202
10-13. 06. 2

ситенко Т.В
різвище,ініціал

ельник О.І
різвище, ініціал

ондаренко
різвище, ініціал

АНОТАЦІЯ

Мито як засіб регулювання зовнішньоекономічної діяльності України

Мета роботи полягає в аналізі теоретико-методологічних основ та практики реалізації митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, визначення проблем та розробка шляхів вдосконалення механізму митного регулювання для створення сприятливих умов подальшого розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

Завданнями роботи є визначити сутність, характеристику та функції митного регулювання ЗЕД; дослідити механізм функціонування митно-тарифної системи; розглянути види та форми зовнішньоекономічної діяльності; провести аналіз зовнішньоторговельних потоків України; надати оцінку ефективності митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; визначити перспективи вдосконалення механізму митного регулювання ЗЕД України

Предметом дослідження є теоретико-організаційні і методичні засади системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності України в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є процес регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Базою дослідження виступає Державна митна служба України.

За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації щодо визначення мита як засобу регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Одержані результати можуть бути використані для визначення ефективних ставок мита для захисту національних виробників, створення оптимальної структури тарифів для стимулювання імпорту необхідних товарів, вдосконалення митного законодавства на основі проведеного аналізу.

Кваліфікаційна робота містить 57 сторінок, 14 таблиць, 13 рисунків, список використаних джерел містить 61 найменування.

Ключові слова: експорт, зовнішньоекономічна діяльність, імпорт, мито, митне регулювання, митно-тарифна система.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2024.

Рік захисту роботи– 2024.

ABSTRACT

Customs duty as a means of regulating Ukraine's foreign economic activity

The purpose of the qualification work is to analyze the theoret methodological foundations and practice of implementing customs and tariff r of foreign economic activity, identifying the problem and developing ways to the mechanism of customs regulation to create favorable conditions for th development of foreign economic activity of Ukraine.

The tasks of the qualification work are to determine the essence, chara and functions of the customs regulation of foreign trade; to investigate the fu mechanism of the customs tariff system; consider the types and forms o economic activity; conduct an analysis of Ukraine's foreign trade flows; pr assessment of the effectiveness of customs and tariff regulation of foreign e activity; to determine the prospects for improving the mechanism of customs r of foreign exchange of Ukraine.

The subject of the research is the theoretical-organizational and metho principles of the system of regulation of foreign economic activity of Ukraine i conditions.

The object of the research is the process of regulation of foreign economi of Ukraine.

The State Customs Service of Ukraine acts as the basis of the research.

Based on the results of the research, conclusions and recommendati formulated regarding the definition of customs duties as a means of regulatin economic activity of Ukraine.

The obtained results can be used to determine effective rates of duty t national producers, create an optimal tariff structure to stimulate the import of r goods, and improve customs legislation based on the analysis.

The qualification work contains 57 pages, 14 tables, 13 figures, the lis sources contains 61 names.

Key words: export, foreign economic activity, import, customs duty, regulation, customs tariff system.

The year of completion of the qualification work is 2024.

The year of protection of work is 2024.

ЗМІСТ

ВСТУП
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
1.1 Сутність, характеристика та функції митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності
1.2 Механізм функціонування митно-тарифної системи
1.3 Види та форми зовнішньоекономічної діяльності
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ
2.1 Аналіз зовнішньоторговельних потоків України
2.2 Оцінка ефективності митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми: Пріоритети зовнішньоекономічної діяльності України формуються в умовах економічних, політичних та соціальних змін. Наразі важливого значення набувають питання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яке реалізується у формі митного регулювання. Митні тарифи та правила відіграють ключову роль у регулюванні обсягів торгівлі, захисті внутрішнього ринку, стимулюванні імпорту та експорту, збалансуванні торговельного обміну та забезпеченні фінансових потоків. Україна змушена постійно адаптувати свою митну політику до умов світового ринку, вдосконалювати митні тарифи та правила з урахуванням своїх економічних інтересів. Розв'язання проблем митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності необхідно починати з розуміння сутності митного регулювання, дослідження сучасного стану проблем його розвитку та розробці пропозицій стосовно вдосконалення митного регулювання, що є однимз ключових завдань у напрямку розвитку відносин України з державами Європи та світу в цілому.

Проблемам митного регулювання ЗЕД приділяли увагу в своїх працях такі науковці, як Н. Глушаченко, К. Величко, Ю. Козак, Ю. Голинський, С. Мочерний, В. Козуб, В. Муляр, Л. Пісьмаченко, О. Новік, Г. Дроздова, Л. Носач, Т. Батанова, Н. Щербюк, О. Печенка, О. Гребельник, Г. Свириденко, О. Єгоров, Л. Чернишова, Н. Ситник, І. Бережнюк, В. Дубик, Н. Логвінова та інші.

Мета роботи − аналіз теоретико-методологічних основ та практики реалізації митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, визначення проблем та розробка шляхів вдосконалення механізму митного регулювання для створення сприятливих умов подальшого розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

Завдання роботи:

– визначити сутність, характеристику та функції митного регулювання ЗЕД;

− дослідити механізм функціонування митно-тарифної системи;

− розглянути види та форми зовнішньоекономічної діяльності;

− провести аналіз зовнішньоторговельних потоків України;

− надати оцінку ефективності митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

− визначити перспективи вдосконалення механізму митного регулювання ЗЕД України.

Об'єкт дослідження – процес регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Предмет дослідження − теоретико-організаційні і методичні засади системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності України в сучасних умовах.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи застосовувалися наступні методи: опис, порівняння, зіставлення, системний підхід, графічний і табличний методи, кількісний аналіз, метод аналізу і синтезу, економіко-статистичний метод.

База дослідження

Інформаційною базою є наукові праці вітчизняних й зарубіжних вчених, статті сучасних авторів в періодичних виданнях, монографічні дослідження, законодавчі та нормативно-правові акти, акти міжнародного права, звітні дані Державної служби статистики України, а також матеріали мережі Інтернет.

Структура та обсяг: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел із 61 найменування. Загальний обсяг роботи становить сторінок.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність

ЄС – Європейський Союз

КМУ – Кабінет Міністрів України

ПКУ – Податковий кодекс України

СОТ – Світова організація торгівлі

ГАТТ – Генеральна угода про тарифи й торгівлю

ПДВ – податок на додану вартість

НБУ – Національний банк України

МКУ – Митний кодекс України

США – Сполучені Штати Америки

ТЗ – транспортний засіб

МВФ – міжнародний валютний фонд

СП– спільне підприємство

МПП – міжнародний поділ праці

ООН – Організація Об'єднаних Націй

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД

1.1 Сутність, характеристика та функції митного регулювання ЗЕД

Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні виступає важливим механізмом державного регулювання, яке реалізується у відповідності до Конституції нашої держави[20].

В науковій літературі існують різнопланові трактування визначення поняття «митне регулювання». Спектр цих тлумачень досить широкий. Одними авторами митне регулювання ототожнюється з митною політикою та сприймається це поняття в більш широкому сенсі, ніж митна справа. Інші науковці визначають його як синонім митної справи. Окремі автори пов’язують митне регулювання виключно з встановленням митних правил. Найчастіше митне і митно-тарифне регулювання сприймаються рівнозначно.

Визначення дефініції «митне регулювання» згідно різних джерел представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення дефініції «митне регулювання» згідно різних джерел

Джерело	Визначення
1	2
О. Б. Єгоров	Сукупність митно-тарифних заходів, які використовують як національний торговельно-економічний інструментарій регулювання зовнішньої торгівлі [12].
Л. М. Пісьмаченко	Регулювання питань, пов'язаних із виконанням митних формальностей, зокрема, встановленням митних платежів, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів

	митного контролю України тощо [37].
Н. Ю. Щербюк	Діяльність щодо встановлення правил та порядку, дотримуючись яких особами реалізується їхнє право на переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, що передбачає створення сприятливих умов (митних правил) для їх переміщення товарів, які засновуються на дотриманні інтересів держави [41].
І. Г. Бережнюк	Вплив держави в особі державних (митних) органів на інших суб'єктів митних відносин для підпорядкування їх дій економічним інтересам держави [36].

Продовження табл. 1.1

1	2
ст.1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»	Регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, які справляються в процесі переміщення товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України [48].
С. В. Мочерний	Комплекс митних заходів держави, який використовуються в процесі регулювання зовнішньої торгівлі [33].
Митний кодекс України	Пов'язує поняття з встановленням та справлянням податків та зборів [25].

Розроблено автором [12,25,33,36,37,41,48]

Узагальнюючи інформацію, представлену в табл. 1.1, можна зазначити, що митне регулювання – врегулювання питань, що пов'язані з виконанням митних формальностей, зокрема, процедури митного контролю, встановлення митних платежів, організація діяльності органів митного контролю України тощо.

Основним завданням митного регулювання є захист вітчизняної економіки від зовнішнього негативного впливу[39].

На рис. 1.1 представлено цілі митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні:

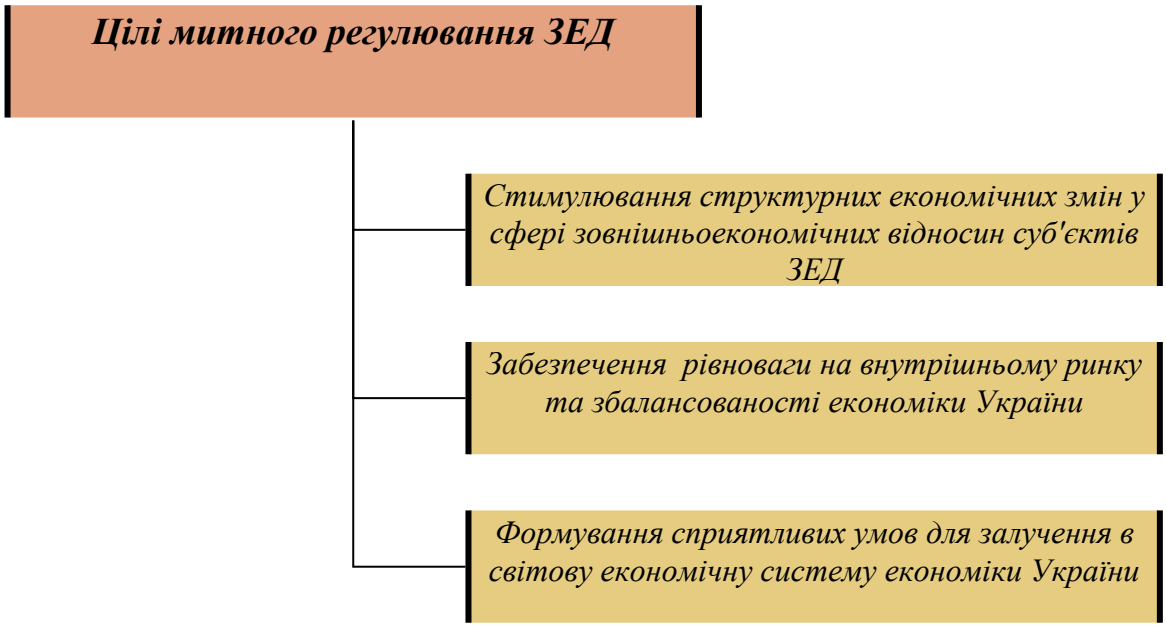

Рис. 1.1 Цілі митного регулювання ЗЕД в Україні

Митне регулювання є однією із найважливіших сфер держрегулювання, оскільки саме воно розкриває засади і принципи формування міжнародних відносин, створення справедливої, ефективної та прозорої системи оподаткування для суб'єктів ЗЕД[43].

Основою митного регулювання в будь-якій країні є Митний кодекс, ухвалений її законодавчими органами, що містить принципи та загальні завдання митного оподаткування, статус, функції і структуру митних органів, порядок функціонування митного, фіскального та контрольного механізму. Крім Митного кодексу, регулювання ЗЕД в Україні здійснюється на основі:

– Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» №959-XII від 16 квітня 1991 року[48];

– Закону України «Про митний тариф України» №584-VII від 19 вересня 2013 року;

– Податкового кодексу України №2755-VI від 02 грудня 2010 року[49].

У світовій практиці зовнішньоекономічної діяльності існують такі рівні митного регулювання:

– міжнародний – передбачає здійснення регулювання через прийняття й виконання рішень спеціалізованих міжнародних організацій, таких як МВФ, СОТ, Світовий банк реконструкції та розвитку тощо;

– національний – спирається на відповідні закони й нормативно-правовіі акти національного законодавства країни.

– регіональний рівень[55].

Класифікація суб'єктів митного регулювання ЗЕД представлена в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація суб'єктів митного регулювання ЗЕД

Рівень	Характеристика	Суб'єкти	
1	2	3	4
Міжнародний	Забезпечення митного Регулювання прийняттям і виконанням рішень спеціалізованих міжнародних організацій	Глобальні організації	Економічні органи ООН, МВФ, Світовий банк, СОТ, Банк міжнародних розрахунків
		Міждержавні утворення	Організація економічного співробітництва та розвитку, ЄС тощо

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4
Регіональний	Забезпечення митного регулювання через нормативні акти органів місцевого самоврядування	Держава в особі органів центральної влади	Місцеві Ради народних депутатів України, їх розпорядчі і виконавчі органи; територіальні підрозділи органів держрегулювання ЗЕД України
		Недержавні організації	Спілки, Асоціації, Торговельні палати, інші організації координаційного типу
Національний	Забезпечення митного регулювання через закони і законодавчі акти України	Держава в особі своїх органів в межах їхньої компетенції	Верховна Рада України, КМУ, НБУ, Антимонопольний комітет, Митні органи, Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі

Розроблено автором на основі [3,6,12,24,55,61]

В процесі розвитку митного регулювання в нашій державі створено законодавче підґрунтя для ефективного функціонування ЗЕД як на рівні

підприємств, так і на рівні держави. Українське законодавство в сфері митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності відповідає загальноприйнятим міжнародним нормам і стандартам[31]. В Україні розвиток системи митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності відбувався у шість етапів (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Етапи розвитку системи митного регулювання ЗЕД

Етап	Період	Характеристика
1	2	3
Перший	1991–1993 р.	Майже повна відсутність митного регулювання. Регулювання визначалося митним тарифом СРСР. З січня 1993 року введено Єдиний митний тариф України
Другий	1994–1995 р.	Оподаткування експортно-імпортних операцій головним чином з фіскальною метою. Формуються основи митної політики, у 1994 році створена Митно-тарифна рада. Запровадження на цьому етапі фіскальних мит сприяло зниженню темпів економічного занепаду та поступовому відновленню економіки й формуванню позитивного платіжного балансу

Продовження табл. 1.3

1	2	3
Третій	1996–1998 р.	Запровадження більш активних методів, спрямованих на захист української промисловості. Система митного регулювання приводиться у відповідність до вимог ГАТТ та СОТ. Ставки на імпорт сировини встановлюються на мінімальному рівні, на деякі категорії товарів вводиться експортне мито
Четвертий	1999–2005 р.	Вдосконалення митного регулювання відповідно до норм міжнародного митного законодавства та вимог ГАТТ і СОТ. Поступова оптимізація ставок мита і товарної номенклатури. Підвищення ставок мит на готову продукцію сприяє появі контрабандних схем і тінізації економіки
П'ятий	2006–2010 р.	Активізація співпраці з СОТ шляхом підписання протоколів стосовно доступу до ринків товарів і послуг. В 2008 році Україна стає повноправним членом СОТ, в рамках якої проводиться лібералізація експортного та імпортного тарифів, зниження митних ставок на значну кількість товарів
Шостий	З 2011 року	Зміни в структурі митного регулювання, посилення контролю за правильністю визначення митної вартості, класифікації і країни походження товарів. Скорочення часу митного оформлення, впровадження єдиного вікна, електронного декларування товарів та митного постаудиту. Введення в дію нового Митного Кодексу, який містить низку нововведень, направлених на спрощення процедур митного оформлення.

Розроблено автором на основі [37,41,43,46]

Отже, в процесі розвитку митна політика України зазнала багатьох змін в інституційному забезпеченні і організації. На першому етапі головною метою митного регулювання був збір митних платежів для наповнення держбюджету, а зараз діяльність митних органів спрямована на забезпечення створення сприятливих зовнішньоекономічних умов для ефективного сталого розвитку України шляхом реалізації заходів у сфері безпеки державного кордону та державної безпеки; економічній та екологічній сферах.

Україна має широкий спектр напрямів митного регулювання, спрямованих на забезпечення контролю за переміщенням товарів через митний кордон, захист внутрішнього ринку та сприяння розвитку вітчизняної економіки[54].

Ключові напрями митного регулювання в Україні представлені на рисунку 1.2.

Рис. 1.2 Ключові напрями митного регулювання

Таким чином, основна сутність митного регулювання полягає у встановленні митних правил, процедур і тарифів для імпорту та експорту товарів. Митне регулювання є важливим інструментом економічної політики

будь-якої держави, оскільки воно впливає на економічну активність, конкурентоспроможність підприємств, а також має важливе значення для забезпечення економічного розвитку та національної безпеки.

1.2. Механізм функціонування митно-тарифної системи

Митно-тарифна система – система стягнення митних зборів (тарифів) при переміщенні товарів через митний кордон країни. Основними компонентами такої системи є митні тарифи, митні преференції, митні квоти та інші митні обмеження[24].

Основні аспекти митно-тарифного регулювання включають встановлення митних податків, митних зборів, а також процедур митного контролю та організацію діяльності органів митного контролю. Метою такого регулювання є забезпечення контролю над переміщенням товарів та інших ресурсів через митний кордон, а також захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції та незаконного ввезення товарів[29].

Основні складові митно-тарифної системи представлені на рис. 1.3:

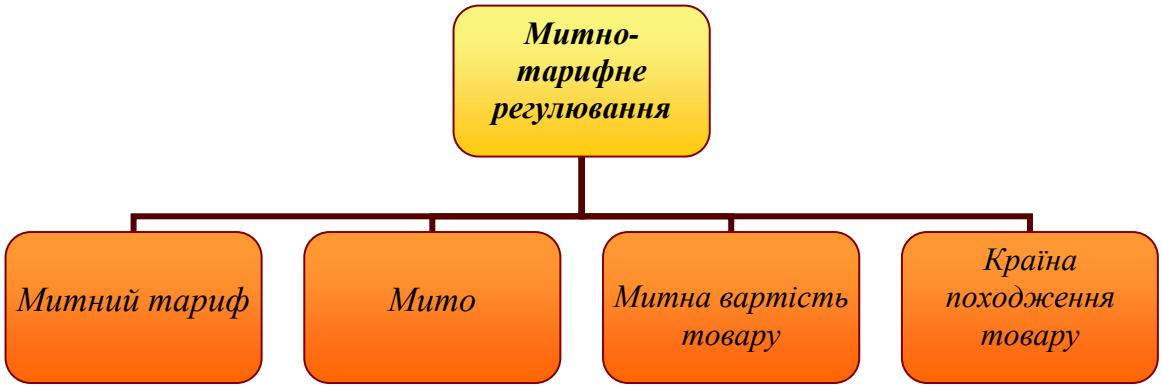

Рис. 1.3 Складові митно-тарифної системи

В сучасній практиці митно-тарифного регулювання до процесу встановлення рівня митного збору існують 2 основних підходи:

– визначається як фіксована сума, яка стягується за кожну одиницю виміру товарів (тону, кубометр, квадратний метр тощо), незалежно від кількості товару;

– базується на декларованій або спеціально розрахованій вартості товарів, у цьому випадку мито встановлюється у відсотку від визначеної вартості[31].

Крім цього застосовується комбінований підхід, де митний орган може самостійно обирати між різними формами розрахунку мита, безпосередньо прикладаючи їх до товару. У цьому випадку застосовують дві ставки, і обирається та, яка призводить до стягнення більшої суми мита.

Одним з найпоширеніших регуляторів зовнішньоекономічної діяльності є митний тариф. Майже всі країни світу вирішують різноманітні завдання за його допомогою: від захисту вітчизняних виробників до наповнення держбюджету за рахунок коштів, вилучених на кордоні[40].

Деякі науковці ототожнюють митний тариф з митом. Таке твердження є досить спірним, адже митний тариф визначається як економічний засіб регулювання торговельних відносин між різними державами. Тобто, з одного боку, за його допомогою створюються додаткові передумови лібералізації зовнішньої торгівлі, а з іншого – передбачено використання торговельних бар'єрів для захисту національного ринку від імпортної продукції.

Ключові функції митного тарифу представлені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Ключові функції митного тарифу

Функція	Характеристика
Захисна	Захист внутрішнього ринку Шляхом встановлення митних тарифів та інших обмежень на імпорт внутрішні виробники будуть захищені від конкуренції іноземних товарів
Стимулююча	Використання митних пільг та інших заходів для підтримки виробників, товари яких виробляються на експорт
Регулятивна	Можливість впливати на обсяги імпорту та експорту з метою збалансування торговельного балансу країни
Фіскальна	Формування дохідної частини держбюджету
Політична	Економічний тиск на інші держави або надання їм митних пільг

Забезпечення контролю та безпеки	Контроль за пересуванням товарів через митний кордон, запобігання контрабанді та незаконній торгівлі.

Розроблено автором на основі [11,43,54]

Основним елементом митного тарифу є мито – непрямий податок, що справляється з товарів, які переміщуються через митну територію держави (ввозяться/вивозяться чи слідують транзитом), включається до вартості товару та оплачується за рахунок кінцевого споживача товару[46].

До товарів, які переміщуються через митний кордон України, застосовуються 3 види ставок мита:

– пільгові – застосовуються до товарів, що мають походження з країн та економічних союзів, які в Україні мають режим найбільшого сприяння, а також до товарів з країн, що розвиваються;

– преференційні – особливі пільгові ставки, що включають звільнення від оплати мита та застосовуються до товарів, походження яких з держав, що разом входять до митних союзів або створюють з Україною спеціальні митні зони, при встановленні спеціального преференційного рішення згідно міжнародних договорів за участю України;

– повні – застосовуються до всіх інших товарів[9].

У випадках, коли у виробництві товарів беруть участь декілька країн, походження товару визначають згідно з критерієм достатньої переробки: країною походження товару вважають ту, в якій було здійснене повне виготовлення або останні операції з переробки, достатні для того, щоб товар отримав основні характерні риси.

Митна вартість товарів, які переміщуються через митний кордон України – вартість товарів, яка застосовується для митних цілей, грунтується на ціні, що сплачена фактично або підлягає сплаті за такий товар[6]. Визначення митної вартості товарів, які ввозяться в Україну здійснюється методами, представленими в табл. 1.5:

Таблиця 1.5

Методи визначення митної вартості товару

Метод визначення	Назва методу	Характеристика
1	2	3
Основний	За ціною контракту до товару, що імпортується (вартість операції)	Основою методу є «ціна угоди». Під нею розуміють вартість фактично сплачену або ту, що підлягає сплаті за імпортований товар на момент перетину ним митного кордону України
Другорядний	За ціною договору щодо ідентичних товарів	Обчислюється на основі вартості аналогічного товару, що продається на експорт з тієї ж країни і в приблизно однаковий проміжок часу, або є максимально наближена до неї. Під аналогічним товаром слід розуміється однаковий за всіма ознаками з товаром, який оцінюються (якість, фізичні характеристики, репутація на ринку, країна-виробник)
	За ціною договору щодо подібних товарів	За митну вартість беруть прийняту митним органом вартість операції з подібним товаром, проданим на експорт в Україну і час експорту якого збігається з часом експорту оцінюваного товару або максимально наближений до нього. Подібним вважається товар, який хоча не однаковий за всіма ознаками, але має схожі характеристики й складається зі схожих компонентів, завдяки чому вважається комерційно взаємозамінним

Продовження табл. 1.5

1	2	3
Другорядний	На основі віднімання вартості	За основу розрахунку береться ціна одиниці товару, за якою оцінено аналогічний або однорідний товар проданий найбільшою партією на території України в максимально наближений до часу ввезення час. Продавець і покупець не є пов’язаними особами
	Обчислена вартість (на основі додавання вартості)	За основу приймається ціна, обчислена шляхом додавання вартості матеріалу і витрат підприємства-виробника на виробництво товару, витрат на транспортування, завантаження, розвантаження з держави-експортера до кордонів держави-імпортера, а також прибутку, отриманого експортером у випадку імпорту даного товару
	Резервний	За основу розрахунків приймаються митні вартості, визнані раніше митними органами

Розроблено автором на основі [3,5,24]

Зазвичай для визначення митної вартості товарів використовується метод визначення митної вартості за ціною контракту щодо товарів, що імпортуються (вартість операції). У випадках, коли митну вартість неможливо визначити шляхом застосування цього методу, застосовуються другорядні методи[24].

Така послідовність є дуже важливою, тому що від неї в кінцевому результаті залежить сума митних платежів, які будуть сплачені до держбюджету України.

Країна походження товару визначається для застосування тарифних і нетарифних заходів регулювання ввезення товарів на митну територію України або вивезення товарів з цієї території. Визначення поняття «країна походження товару» представлено в табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Визначення поняття «країна походження товару»

Країна походження товару		
1	2	3
Група країн	Митні союзи держав	Регіон або частина країни, якщо є необхідність їхнього виділення з метою визначення походження товару
Не враховується	Дозволяє	Визначається
для цілей визначення країни походження товару не.	надати товарам економічного забарвлення і певним чином	для можливості встановлення мит й еквівалентних

Продовження табл. 1.6

1	2	3
враховується походження обладнання, енергії, використаних для його виробництва чи переробки	націоналізувати для здійснення впливу на товари, що перебувають в комерційному торговельному обігу	платежів, будь-яких митних заборон та зобов язань, які до них застосовуються.

Розроблено автором на основі [31,34,36]

Визначення походження товарів ускладнюється в умовах глобалізації виробництва, коли товар може піддаватися обробці у кількох країнах, поки буде готовий для продажу. В той самий час кооперація виробників різних держав у підприємницькій діяльності вимагає чітких критеріїв для здійснення митно-тарифного регулювання.

Товар, походження якого не встановлено достовірно, випускається митним органом за умови сплати мита за повними ставками. До таких товарів може застосовуватися режим найбільшого сприяння або преференційний

режим за умови отримання посвідчення про їх походження не пізніше, ніж через 1 рік від дати митного оформлення[40].

Країна походження товару може впливати на рівень митних тарифів, які застосовуються до імпортованих товарів. Зокрема, товари з країни з якою укладена торговельна угода можуть мати знижені митні ставки або бути звільнені від митних платежів. Країна походження може також впливати на отримання пільг або преференцій у вигляді знижок на митні платежі або інші пільги при імпорті товарів.

Використання інструментарію визначення країни походження товару має безпосередній вплив на процес регулювання зовнішньоторговельних відносин, особливо стосовно отримання законного звільнення від сплати мита та інших податків на зовнішню торгівлю. Механізм дії інструменту застосовується в комплексі з іншими заходами митного впливу, проявляється через дію митного тарифу, становить основу регулятивно-захисного потенціалу митно-тарифних відносин, за умов оптимального застосування є складовою ефективної інтеграції української економіки до світового економічного простіру[3].

В рамках фінансово-економічного механізму регулювання ЗЕД, окрім тарифного регулювання, має велике значення система спеціальних податків, зокрема акциз та податок на додану вартість. Разом з митом, ці податки – важливий інструмент управління ЗЕД, і входять до складу єдиного фінансово-економічного механізму, що формується з врахуванням внутрішніх умов розвитку економіки й зовнішніх факторів.

Основою визначення рівня спеціального оподаткування ЗЕД є ті самі фактори, що й для встановлення митних тарифів. Вони включають динаміку існуючих цінових співвідношень на міжнародому ринку, цілі й приорітети загальної стратегії держави та її зовнішньоторговельної політики, балансові розрахунки стосовно ресурсів, необхідних для задоволення потреб держбюджету.

З метою забезпечення вищої конкурентоспроможності власних товарів на світовому ринку, держави-експортери не оподатковують експортовані товари акцизом та ПДВ[49].

Під час імпорту товарів, для забезпечення рівної конкуренто-спроможності імпортних товарів в порівнянні з вітчизняними, держави оподатковують товари податком на додану вартість за тими ж ставками, що і внутрішню продукцію. В окремих випадках, для стимулювання імпорту соціально-важливої та високотехнологічної продукції, аналоги якої відсутні країні, імпортовані товари можуть звільнятимя від ПДВ.

Часто на практиці використовується поєднання нетарифних і тарифних методів регулювання. В розвинених країнах деякі види товарів, які підпадають під квоту, можуть обкладатися низькими митами, а для товарів, що перевищують обсяги квоти, застосовують консолідований тариф, яий складається з базової ставки мита та додаткових нетарифних обмежень. Варто зазначити, що тарифні квоти теоретично не обмежують імпорт і не дискримінують експортерів у відношенні можливих обсягів торгівлі.

1.3 Види та форми зовнішньоекономічної діяльності

Зовнішньоекономічна діяльність в умовах сталого економічного розвитку є важливим чинником економічного зростання для будь-якої країни. Зовнішньоекономічна діяльність є одним із пріоритетів розвитку, дієвим засобом технічного, економічного й суспільного прогресу. Вона може проявлятися в різних формах виходу підприємства на зовнішній ринок.

Під зовнішньоекономічною діяльністю розуміється діяльність українських та іноземних суб’єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце на території України, та за її межами[12].

Зовнішньоекономічна діяльність провадиться на принципах свободи її суб'єктів добровільно вступати у зовнішньоекономічні відносини, реалізовувати їх у будь-якій, не забороненій законом, формі та рівності усіх суб'єктів ЗЕД перед законом. Порядок здійснення ЗЕД суб'єктами господарювання визначається Господарським та Митним Кодексом України[25], Законом про зовнішньоекономічну діяльність[48] та іншими нормативно-правовими актами.

Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є:

– фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства;

– юридичні особи, зареєстровані в Україні та мають постійне місцезнаходження на її території;

– об'єднання юридичних, фізичних, юридичних та фізичних осіб, які не є юридичними особами згідно закону України, але мають постійне місцезнаходження на її території таяким не заборонено здійснювати господарську діяльність;

– структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно закону України, але мають постійне місцезнаходження на її території;

– спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України й іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані в Україні та мають постійне місцезнаходження на її території;

– інші суб'єкти господарської діяльності[39].

Групування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за класифікаційними ознаками представлено в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7

Групування за класифікаційними ознаками суб'єктів ЗЕД

Класифікаційна ознака	Суб'єкти ЗЕД	Характеристика
1	2	3
За рівнем	Мікрорівень	Фізичні та юридичні осіби (підприємства,

економічної діяльності		організації тощо)
	Мезорівень	Рівень галузевих, національних та регіональних об'єднань – міністерства й відомства, які здійснюють регулювання зовнішньоекономічних відносин і мають значну роль у зовнішньоекономічних зв'язках
	Макрорівень	Уряд, парламент
	Метарівень	Встановлення зовнішньоекономічних пріоритетів у процесі міжнародної інтеграції (співробітництво у створенні регіональних інтеграційних об'єднань)
	Мегарівень	Рівень міжнародних організацій та об'єднань
За формою власності	Державні	Засновані на держвласності
	Колективні	Засновані на власності трудового колективу, громадської організації тощо
	Приватні	Належать громадянам на праві приватної власності та дозволом на використання найманої праці
За обсягами обороту	Великі	Масова продукція усталеного асортименту
	Середні	виробництво невеликої, але стійкої номенклатури товарів у значній кількості
	Малі	З мінімальною кількістю працюючих та обсягів виробництва
За належністю капіталу	Національні	Капітал належить підприємцям України
	Іноземні	Капітал належить іноземним підприємцям повністю або в частині, що забезпечує необхідний контроль
	Змішані	Капітал належить підприємцям кількох держав

Розроблено автором на основі [3,13,24,34]

До основних форм зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюються на території України належать: імпорт та експорт товарів, робочої сили і капіталу, кредитування, створення спільних підприємств, науково-технічна-співпраця, реалізація проектів на компенсаційній основі, туризм, культурна співпраця, тощо[41].

Класифікація видів зовнішньоекономічної діяльності представлена в таблиці 1.8.

Таблиця 1.8

Класифікація видів ЗЕД

Назва	Характеристика
1	2
Імпорт та експорт та товарів,	Найрозповсюдженіший вид ЗЕД. Держава імпортує товари,

робочої сили і капіталів	які їй необхідні або відсутнє їх виробництво. Експорту капіталу пов’язанний з застосуванням стратегій диверсифікації та захвату ринків. Експорт робочої сили відбувається коли в країні нестабільна економічна ситуація
Надання іноземним суб’єктам господарської діяльності послуг суб’єктами ЗЕД України	Надання транспортно-експедиційних, виробничих, консультаційних, агентських, маркетингових, посередницьких, брокерських, консигнаційних, управлінських, облікових, туристичних послуг тощо. Значення такого виду ЗЕД набуває нового рівня, завдяки взаємозв’язку між ними. Організація одного виду цих послуг неможлива без організації інших.
Виробнича, наукова, науково-виробнича, науково-технічна, навчальна, інша кооперація з іноземними суб'єктами ЗЕД	Міжнародна кооперація поширена форма співробітництва, яка надає можливість застосувати 3 види кооперації в господарській діяльності підприємств: виробничу, виробничо-збутову та збутову
Міжнародні фінансові операції	Проведення операцій з цінними паперами у випадках, дозволених українським законодавством
Розрахункові та кредитні операції	Операції між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб’єктами господарської діяльності; створення суб’єктами ЗЕД банківських, страхових або кредитних установ за межами України у випадках, передбачених українським законодавством
Спільна підприємницька діяльність між суб’єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності	Створення спільних підприємств різних форм і видів. Може мати, як позитивний, так і негативний результат. Мета створення СП- намагання підняти розвиток виробництва. Пільговий режим для СП ставить у нерівні умови іноземних та вітчизняних виробників
Підприємницька діяльність, пов’язана з наданням права використання бренду, патентів, ліцензій, ноу-хау, інших нематеріальних	Поширення набула франчайзингова діяльність. Розповсюджено в країнах, які з різних причин не запатентували певну діяльність

Продовження табл. 1.8

1	2
об’єктів власності з боку іноземних суб’єктів господарської діяльності	
Організація аукціонів, виставок, конференцій, торгів, симпозіумів, інших заходів на комерційній основі	Має суттєве значення для організації зовнішньоекономічної діяльності, є інформаційною ланкою для встановлення зв’язків між суб’єктами ЗЕД. Надає можливість знаходити партнерів
Товарообмінні операції та інша діяльність, заснована на формах зустрічної торгівлі	Вихід на міжнародні ринки іноді можливй лише завдяки безвалютному обміну. Це обмежений вихід на важкодоступні ринки розвинутих держав, нетрадиційні ринки збуту, захищені тарифними і нетарифними бар’єрами
Орендні, лізингові, операції між суб’єктами ЗЕД та іноземними суб’єктами господарської діяльності	Поширені між державами, які мають різний рівень розвитку. Країна, що розвивається може взяти в оренду обладнання у розвиненій країні, адже у неї відсутні гроші на його купівлю
Робота фізичних осіб України на контрактній основі з іноземними суб’єктами	Робота іноземних фізичних осіб на контрактній платній основі з суб'єктами ЗЕД на території України або за її межами

господарської діяльності	
Інші види ЗЕД	Види діяльності не заборонені українським законодавством прямо та у виключній формі

Розроблено автором на основі [11,39,51]

Основним видом зовнішньоекономічної діяльності є імпорт/експорт товарів, робочої сили та капіталу.

Експорт товарів – продаж товарів українськими суб'єктами ЗЕД іноземним суб'єктам господарської діяльності з їх вивезенням або без їх вивезення через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів[12].

Імпорт товарів – придбання українськими суб'єктами ЗЕД в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів з їх ввезенням або без їх ввезення на територію України, включаючи купівлю товарів для власного споживання установами України (консульства тощо), які розташовані за її межами[18].

Експорт та імпорт капіталу – вивезення та ввезення з-за меж України капіталу у будь-якій формі (товарів, валютних коштів, прав інтелектуальної власності тощо) з метою отримання прибутків від виробничої або інших форм господарської діяльності. В той самий час існують деякі обмеження на здійснення певних видів ЗЕД з метою захисту національних інтересів України[29]. До заборонених відносять:

– експорт предметів, що є національним, культурним, історичним, археологічним надбанням українського народу, що визначено українським законодавством;

– імпорт або транзит товарів, про які відомо, що вони можуть завдавати шкоди суспільній моралі, здоров'ю, мати загрозу для життя населення, тварин, рослин, наносити шкоду навколишньому середовищу, якщо не вжито необхідних заходів для запобігання такої шкоди;

– імпорт товарів і послуг, які пропагують ідеї війни, геноциду, расизму, расової дискримінації тощо, які суперечать нормам Конституції України;

– експорт природних ресурсів, які вичерпуються;

– імпорт та експорт товарів, які здійснюються з порушенням права інтелектуальної власності;

– експорт товарів у межах виконання рішень Ради Безпеки ООН про застосування ембарго або обмежень на поставку цих товарів у відповідну державу[34].

Система ЗЕД є ієрархічною структурою, створення якої обумовлюється наявністю різноманітних цілей зовнішньоекономічної діяльності. Для виконання цілей регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється за 3-ма ієрархічними рівнями, представленими на рис. 1.4:

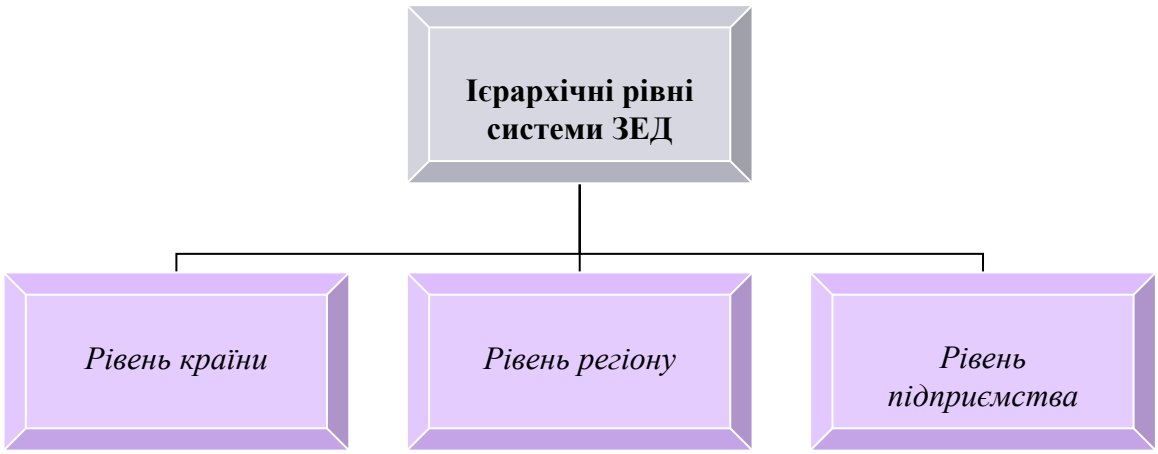

Рис. 1.4. Ієрархічні рівні системи ЗЕД

На рівні країни головними завданнями держрегулювання зовнішньо-економічної діяльності є:

– захист економічних інтересів суб'єктів ЗЕД та України в цілому;

– створення рівних можливостей для розвитку всіх видів підприємницької діяльності для суб'єктів ЗЕД незалежно від форми власності та всіх напрямів використання доходів та здійснення інвестицій;

– розвиток конкуренції та ліквідація монополізму в сфері зовнішньоекономічної діяльності[3].

На регіональному рівні держрегулювання ЗЕД включає:

– стимулювання сталого соціально-економічного розвитку регіону;

– раціональне використання ресурсного потенціалу регіону;

– створення сприятливих умов життєдіяльності населення регіону;

– вдосконалення територіальної організації[51].

Ключовими завданнями державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на рівні підприємств є:

– отримання максимально можливого прибутку за рахунок найповнішого використання переваг МПП, міжнародної економічної інтеграції, враховуючи власні матеріально-технічні та валютно-фінансові можливості;

– визначення перспектив зростання міжнародної конкурентоспроможності продукції, що виробляється, та укріплення експортного потенціалу;

– вибір іноземних партнерів, які відповідають економічним інтересам підприємств найбільшим чином[56].

Таким чином, що зовнішньоекономічна діяльність охоплює широкий спектр взаємодії країн на міжнародному ринку. Форми та види зовнішньоекономічної діяльності відображають різноманітні способи, за якими країни взаємодіють між собою на міжнародному рівні з метою поліпшення свого економічного стану та спільного розвитку. Перехід держави на інноваційний принцип розвитку економіки, формування сприятливих перспектив інтеграції України до світового господарства, зміна характеру, масштабів та форм зовнішньоекономічної діяльності формують передумови для вдосконалення митної діяльності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз зовнішньоторговельних потоків України

Аналіз зовнішньоторговельних потоків України включає оцінку обсягів експорту та імпорту товарів і послуг, структуру торгівлі за країнами-партнерами, основні товарні групи, тенденції змін, а також фактори, що впливають на зовнішньоторговельні операції країни[4]. Головні чинники, які мають бути враховані під час аналізу зовнішньоторговельних потоків представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Головні чинники аналізу зовнішньоторговельних потоків

Чинники	Характеристика
1	2
Загальний обсяг торгівлі	важливо оцінити загальний обсяг експорту та імпорту, що дозволяє зрозуміти рівень зовнішньоторговельної активності країни та її інтеграцію в світову економіку
Структура експорту та імпорту	Аналіз структури експорту та імпорту дозволяє визначити основні товарні групи, які вносять найбільший внесок у торгівельні операції країни
Країни-партнери	Оцінка основних країн-партнерів зовнішньоторговельних операцій України важлива для визначення ключових напрямків зовнішньої торгівлі та розвитку міжнародних відносин
Тенденції змін	Важливо відстежувати тенденції змін у зовнішньоторговельних потоках, такі як зростання або зниження обсягів торгівлі, зміни в структурі експорту та імпорту, а також зміни у рейтингу країн-партнерів
Фактори впливу	Аналіз факторів, які впливають на зовнішньоторговельні операції, такі як валютний курс, митні бар'єри, політична стабільність, тарифні та торговельні угоди, дозволяє краще зрозуміти динаміку зовнішньоторговельних потоків
Потенціал для розвитку	На основі аналізу зовнішньоторговельних потоків можна визначити потенціал для розвитку нових ринків збуту та інвестицій, виявити можливості для диверсифікації експортних ринків та ризики, пов'язані з концентрацією торгівлі на певних ринках

Розроблено автором на основі [12,14,18]

Географічну структуру зовнішньої торгівлі товарами, питому вагу основних країн-партнерів (торговельних блоків) в експорті й імпорті представлено на рис. 2.1:

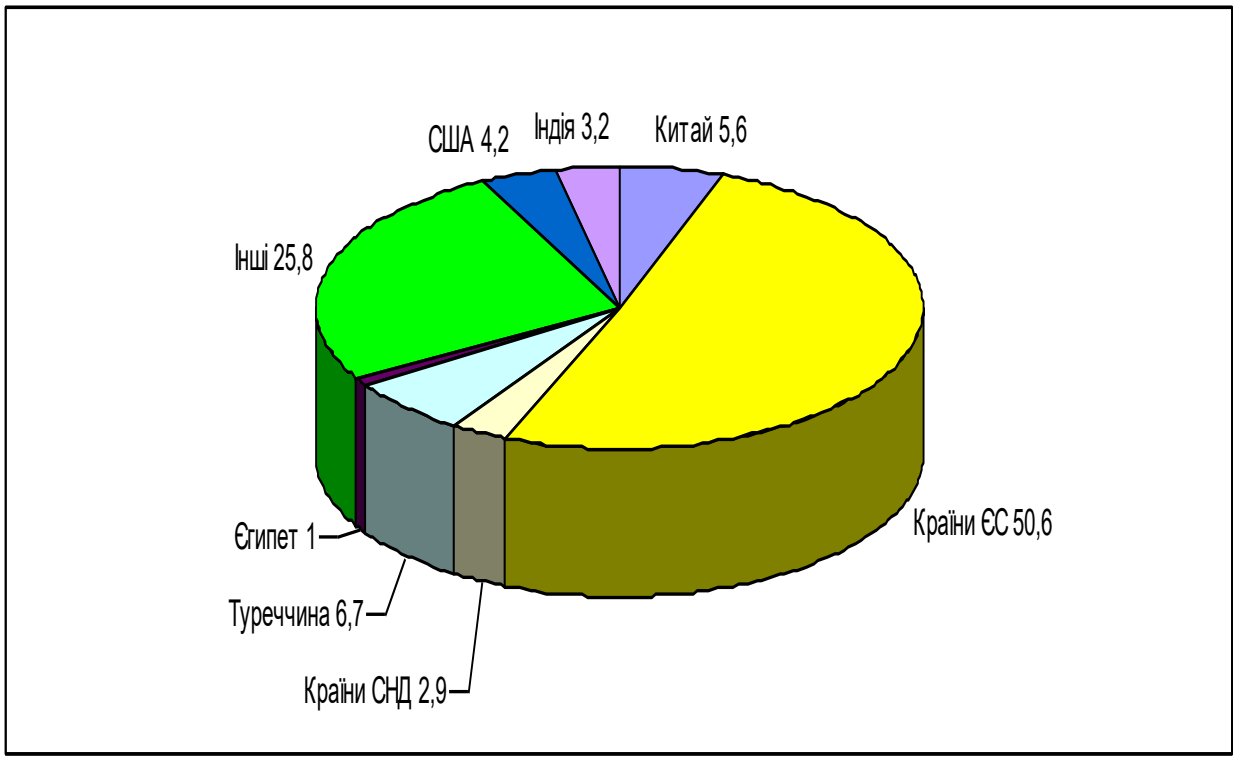

Рис. 2.1 Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами, %

У географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами протягом 2023 року переважають країни Євросоюзу, частка товарообігу з яким у підсумку зросла до 56%. Продовжується тенденція зменшення обсягів торгівлі товарами з країнами СНД. Їхня частка у географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами скоротилася до 2,9 %[10].

Протягом 2023 року Україна експорувала товарів на суму 36 млрд. доларів США, а імпортувала на суму 63,5 млрд. доларів США. Ключовими категоріями товарного експорту України є продовольство (здебільшого зерно) та метали[4].

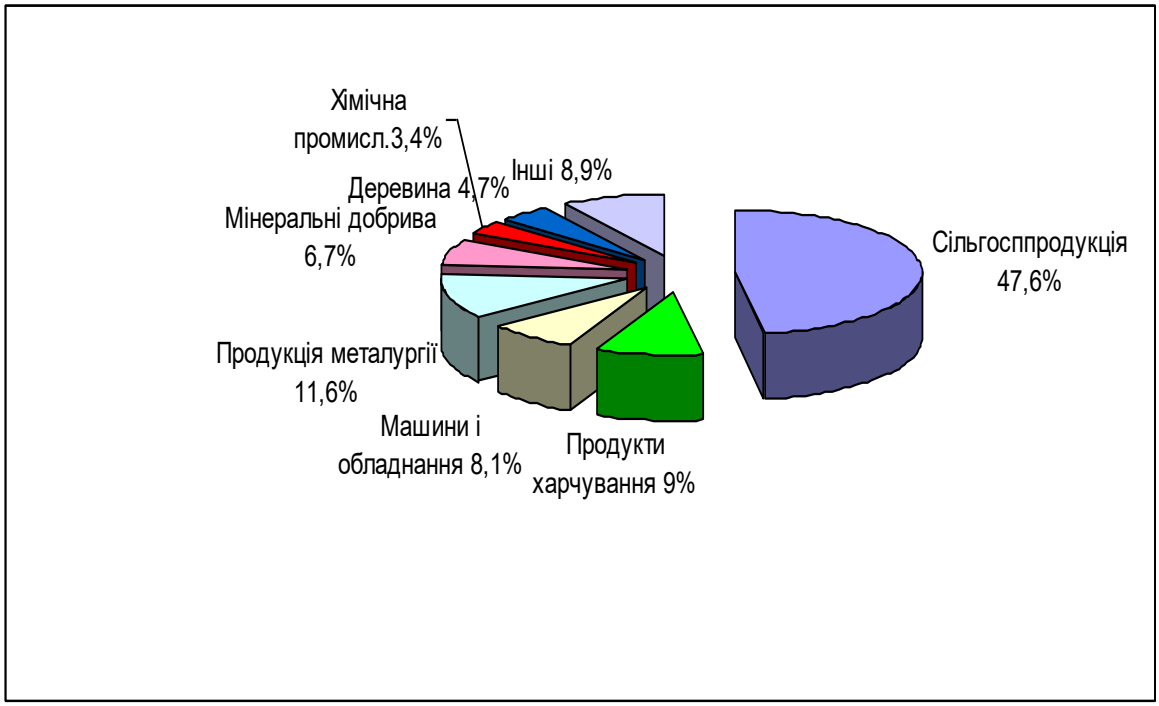

Рис. 2.2 Структура українського експорту в 2023 році.

За даними рис. 2.2 можна побачити, що найбільшу частку в структурі українського експорту займає продукція сільського господарства (47,6%)[10]. Вона включє експорт таких товарів, як зерно, олія, овочі та фрукти, м'ясо, яйця, молочна продукція, мед тощо. Це свідчить про значну роль сільськогосподарського сектору в економіці. Якщо порівнювати структуру експорту з попередніми роками, то перехід до майже виключно аграрно-сировинного її вигляду є ще більш очевидним[4].

Продукти харчування складають 9%. Ця категорія включає готові продукти харчування, напої, консерви та інші товари, готові для споживання[7].

Машини та обладнання в структурі експорту складають 8,1%. Сюди входить обладнання, промислові машини, електроніка та інші технічні товари[7].

Частка продукції металургії складає 11,6%. Різке скорочення експорту продукції металургічної промисловості обумовлено як звуженням можливостей для виробництва, так і погіршенням умов логістики. Протягом 2023 року з України експортовано 4,76 млн. тон чорних металів, що на 22% менше, ніж у

2022 році. Експорт напівфабрикатів скоротився на 36,7%, сталевого прокату – на 28%, при цьому експорт металургійної сировини зріс на 2,7%. 82% виготовленої металопродукції були відвантажені в країни Євросоюзу[10].

Мінеральні продукти (руди та мінерали, такі як вугілля, залізна руда, глини, тощо) складають 6,7%)[15].

Найменшу частку в структурі українського експорту займає продукція хімічної промисловісті, що ключає хімічні речовини, пластмаси тощо – 3,4% та продукція деревообробної промисловості (меблі, папір та інші товари, виготовлені з дерева – 4,7%[10].

Товарна структура експорту змінилася під впливом нових умов, зокрема руйнування виробничих потужностей та інфраструктури, міграції робочої сили, проблем з логістикою тощо. Крім того значний вплив мало тимчасове покращення доступу до ринку Євросоюзу завдяки скасуванню чинних ввізних мит, а також тарифних квот та захисних заходів для українських товарів на один рік, починаючи з червня 2022 року.

Товарна структура українського експорту в ЄС різко змістилась у бік продукції сільського господарства на тлі падіння експорту чорних металів. Головні зміни відбулися за рахунок зростання експорту зернових культур (пшениця, кукурудза тощо) та соняшникової олії. Скасування тарифних квот стимулювало також експорт продукції тваринництва, зокрема курятини та яєць. Однак у загальній структурі експорту частка таких товарів лишається на рівні 1%. Тимчасове скасування захисних заходів щодо українських чорних металів в Євросоюзі не змінило низхідний тренд в експорті металів, що підкреслює більшу важливість фізичних можливостей виробництва в порівнянні з впливом заходів економічної політики[10].

Якщо розглядати географічну структуру українського експорту, можна побачити, що в 2023 році найбільше товарів було експортовано до Польщі: 3,4 млрд. дол. США (-25,2% падіння від обсягів за 2022 рік), Румунії: 2,6 млрд. дол. США (зростання на 20,6%) та Китай: 1,8 млрд. дол. США (зростання на 8,4%)[15].

Повномасштабна військова агресія РФ зумовила значні зміни в структурі зовнішньої торгівлі країни. Кордон з Євросоюзом на певний час став майже єдиним надійно функціонуючим зв'язком України з зовнішнім світом. Оскільки ЄС і до цього був ключовим партнером України, відбулося стрімке зростання ролі Європейського Союзу як торговельного партнера України. На рис. 2.3 представлена географічна структура товарного експорту України в ЄС.

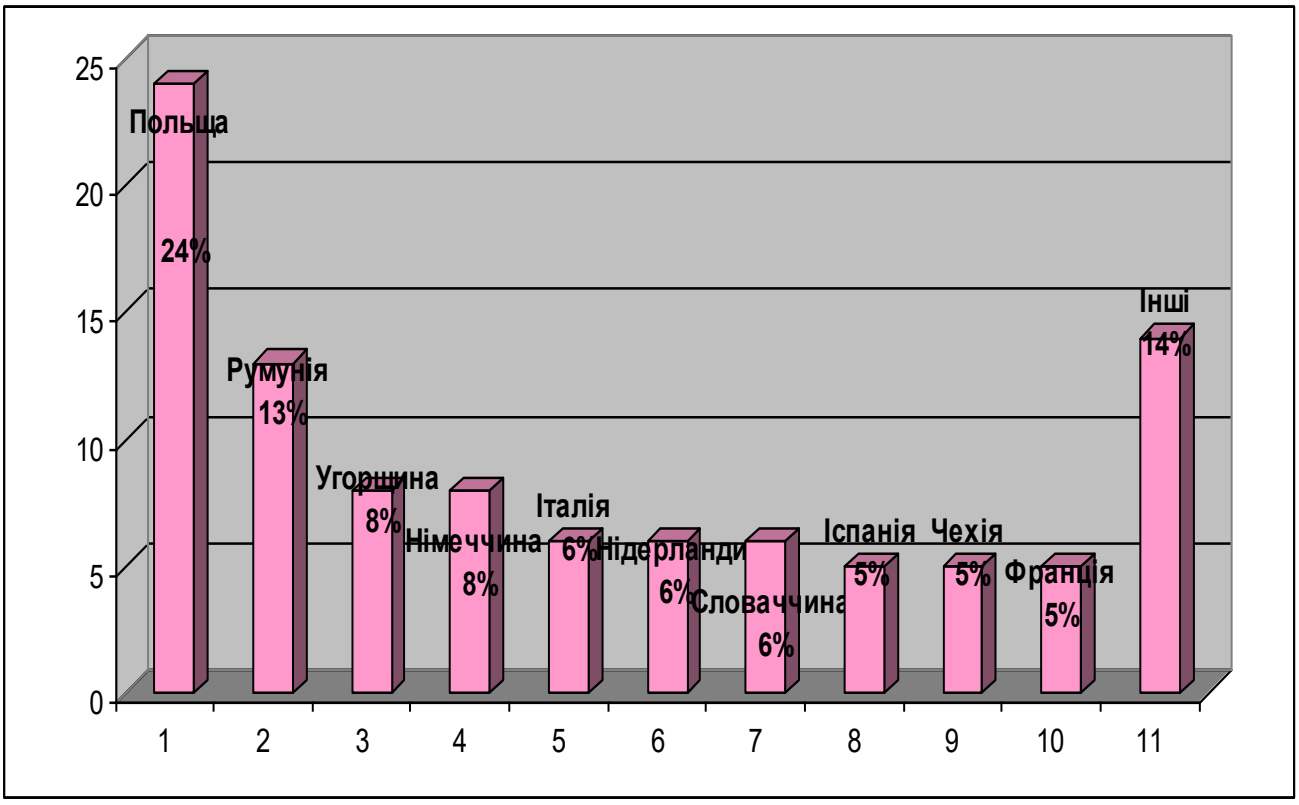

Рис. 2.3 Географічна структура товарного експорту України в ЄС

Очевидним є той факт, що Україна на сьогоднішній день, навіть попри обмеження, введені східноєвропейськими країнами та Єврокомісією щодо українського зерна, є дуже залежною від європейського ринку. Загальний обсяг експорту українських товарів до Євросоюзу складає майже 64% від загального експорту за 2023 рік. В експорті частка Польщі, яка й до того була найбільшим покупцем української продукції в ЄС, зросла з 20% до 24%[10]. Це зробило Польщу найважливішим напрямком українського експорту серед країн світу. В

2023 році обсяги експорту товарів до Польщі випередили обсяги експорту до Китаю, який декілька років займав перше місце за обсягами експорту.

Найпомітнішою зміною стало зростання ролі Румунії в українському експорті, що пов'язано із блокуванням українських чорноморських портів та перенаправлення торговельних потоків через Констанце. Протягом 2023 року експорт до Румунії зріс на 155%, що зробило цю країну другим за значенням експортним партнером України у світі та в Євросоюзі. Вартість експорту товарів в Угорщину зросла на 47% порівняно з попереднім роком Угорщина, а частка в структурі експорту зросла з 6% до 8%. Експорт до Словаччини зріс на 62%, до Болгарії – на 85%. Водночас експорт до Італії скоротився на 47%, до Німеччини на 18%[10].

За підсумками 2023 року в Україні зросли обсяги експорту та склали майже 100 млн тонн товарів, а це на 112 тисяч тонн більше, ніж у 2022 році. Але у вартісному вимірі показник впав на 18,7% або 35,8 млрд доларів США. Попри загальний спад експорту українських товарів, позитивні тенденції спостерігаються на ринку меблів. В порівнянні з 2022 роком обсяги в 2023 році зросли на 11%, а грошові надходження на 7%. Також протягом 2023 року Україна експортувала цукру в 1,7 раза більше ніж в 2022 році[15].

За більшістю експортних статей українська економіка у 2023 році втратила у виручці. Наймасовіший за обсягом експортний товар, кукурудза, при фізичному зростанні на 5% у грошовому вимірі приніс на 16,8% менше, ніж в 2022 році[10]. Надходження від експорту в 2023 році мали один з найнижчих показників за останнє десятиліття. Це очікуваний та об'єктивний результат, який став наслідком проблем в логістиці.

На відміну від експорту, імпорт у грошовому вимірі протягом 2023 року зростав та склав 62,2 млрд дол. США. Найбільше Україна завозила палива на 7,8 млрд. дол. США , лікарські засоби на суму 1,7 млрд. дол. США, БПЛА на 681 млн. дол. США[10]. Також в основних позиціях імпорту присутні автомобілі, засоби захисту рослин та добрива (рис. 2.4).

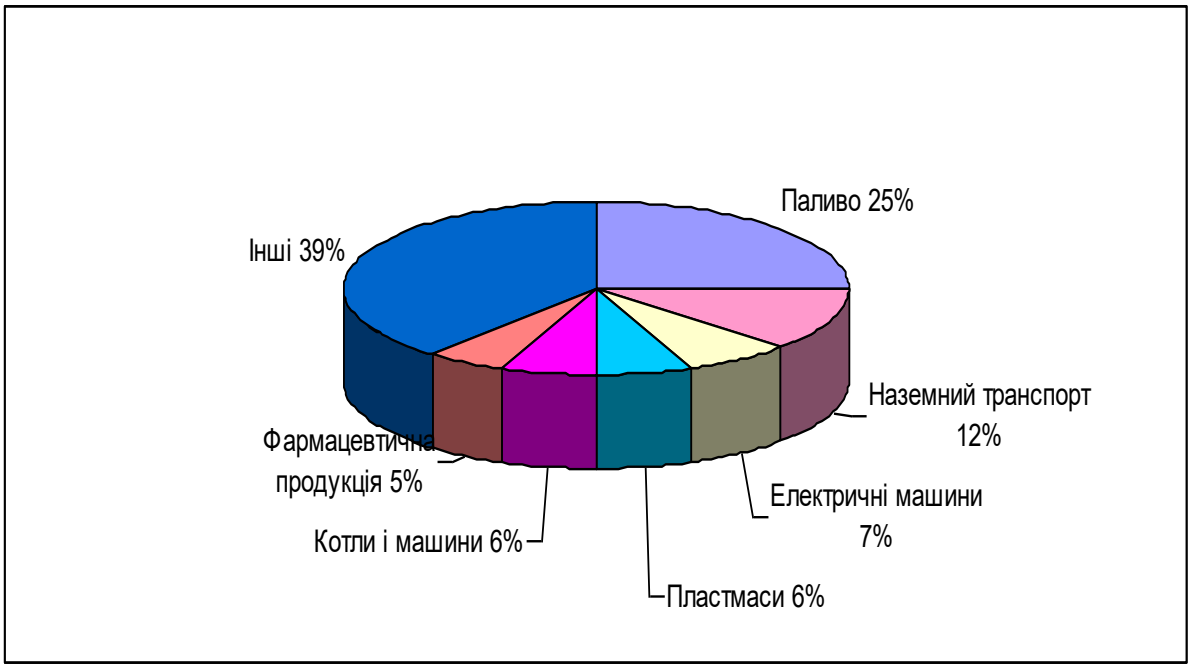

Рис. 2.4 Товарна структура імпорту України

Основною зміною торговельної структури імпорту стало стрімке зростання поставок палива з Євросоюзу. Такі зміни відбулися через заміщення поставок з РФ та Білорусі, а також через втрату нафтопереробних потужностей та складів з паливом протягом перших місяців війни внаслідок ракетних ударів РФ, що збільшило попит на імпортне пальне.

Рішення про тимчасове скасування податків на розмитнення автомобілів, а також різке зростання попиту на них для ЗСУ, дозволило цій товарній категорії зберегти свої позиції у структурі загального імпорту з Євросоюзу.

Імпорт металопродукції в Україну суттєво зріс в порівнянні з 2022 роком, але не досяг довоєнного рівня. При цьому його товарна та географічна структури кардинально змінилися. Загальні обсяги імпорту металопродукції становили 1,1 млн. тон або 1,3 млрд дол проти 636,3 тис. тон або 0,95 млрд. дол. США у 2022 році[15]. У товарній структурі імпорту чорних металів частка готового сталевого прокату збільшилася до 98,5%.

Основними товарними позиціями імпорту в Україну були плоский прокат (77,2%), довгомірний прокат (12,9%) та прокат з легованої сталі – 8,3%[10].

Основним фактором, що стимулював зростання імпорту металопродукції у 2023 році, є скорочення виробництва сталевого прокату. Передусім це відбулося через втрату ММК ім. Ілліча та МК «Азовсталь» в Маріуполі. Основними постачальниками металопродукції в Україну протягом 2023 року були: Туреччина (41,4%), Китай (14,6%), Словаччина (12,5%), Польща (9,1%) та Румунія (5%)[15].

Водночас скоротився імпорт машин та обладнання через високу невизначеність економічних перспектив України. Імпорт машин та іншого неелектричного обладнання зменшився вдвічі у вартісному вимірі.

В імпорті значення ЄС як торговельного партнера також зросло, але не на настільки разюче як в структурі експорту. Як і у випадку експорту, частка Європейського Союзу в імпорті вже кілька років становила близько 40%[7]. Географічна структура товарного імпорту України з країн Євросоюзу представлена на рис. 2.5:

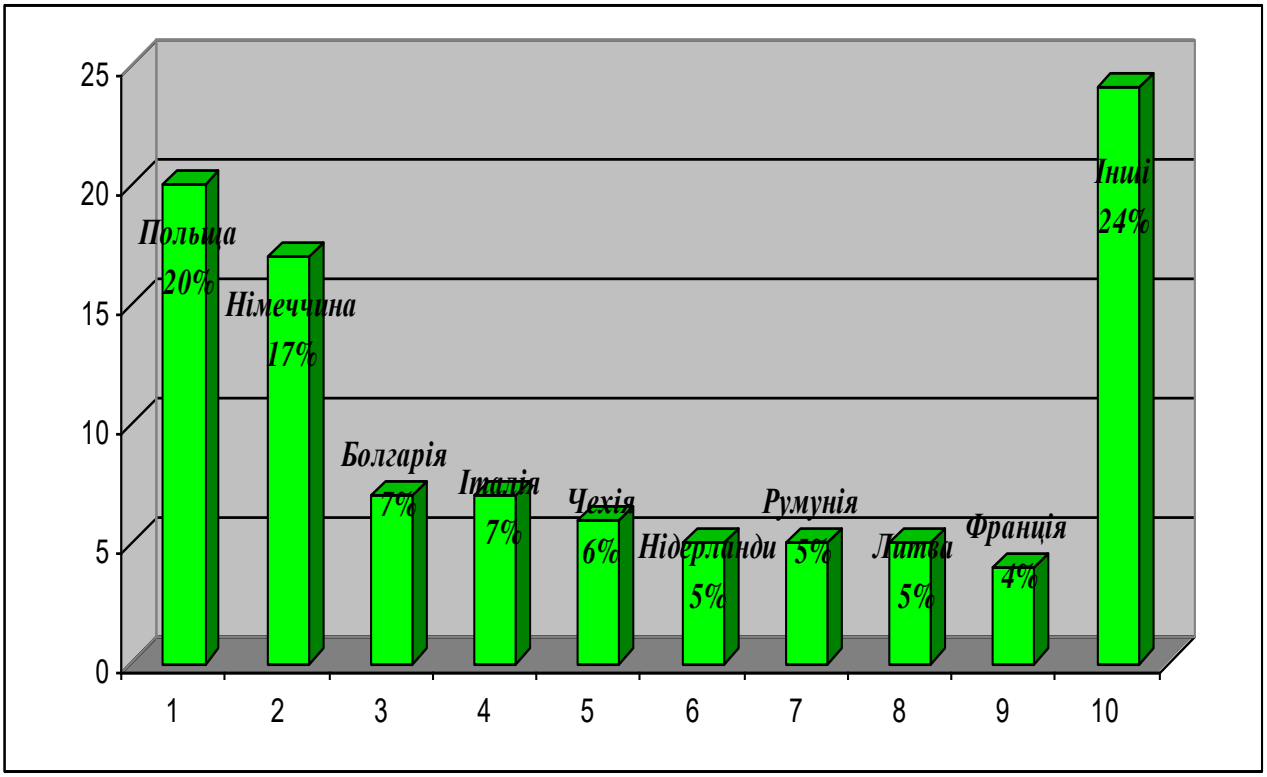

Рис 2.5 Географічна структура товарного імпорту України з країн Євросоюзу

Польща стала також найбільшим постачальником товарів в Україну Німеччина, як до цього була найбільшим постачальником серед країн ЄС, перемістилась на друге місце, а імпорт з неї впав на 24%. Зростання імпорту з Болгарії та Румунії на 286% та 81% відповідно[10].

Отже, війна дуже сильно вплинула на торгівлю України з Євросоюзом. Розвинуті економічні зв'язки з ЄС до початку російського повномасштабного вторгнення та логістичні обмеження спровокували стрімке поглиблення орієнтації України на країни Євросоюзу, зокрема на найближчих сусідів – Польщу, Угорщину, Румунію, Болгарію та Словаччину. Водночас відбулася перебудова товарних потоків – в експорті домінуючу роль зайняв експорт товарів сільського господарства та харчової промисловості, а в імпорті – мінеральні палива.

Таким чином, можна зробити висновок, що протягом 2023 року в Україні мали місце значні зміни в структурі експорту та імпорту.

Україна експортувала товарів на суму 36 млрд. доларів США та імпортувала на суму 63,5 млрд. доларів США протягом 2023 року. Це вказує на значну зовнішньоторговельну активність країни, але також на великий дефіцит торгівельного балансу. Основними категоріями товарного експорту України є продовольство (47,6%), метали (11,6%), машини та обладнання (8,1%)[7]. Це свідчить про важливість сільськогосподарського та промислового секторів в експортно-імпортній діяльності країни.

Найбільшими торговельними партнерами України є Польща, Румунія та Китай. Це вказує на важливість торговельних зв'язків з країнами Європейського союзу та Азії для економіки України.

Структура експорту зазнає змін під впливом різних факторів, таких як зміни в політиці торгівлі, розвиток виробництва та інфраструктури, а також геополітичні події. Наприклад, військова агресія Росії призвела до змін у географічній структурі торгівлі та збільшення ролі Європейського союзу як торговельного партнера.

Україна сьогодні дуже залежна від європейського ринку, зокрема від країн Європейського союзу. Ця залежність підтверджується тим, що майже 64% від загального експорту України припадає на Євросоюз. Одним із найважливіших змін у структурі імпорту є стрімке зростання поставок палива з Євросоюзу. Це пов'язано з відмовою від поставок з РФ та Білорусі та втрату нафтопереробних потужностей через військову агресію РФ.

Загальний стан зовнішньоторговельних відносин України свідчить про складність економічної ситуації, вплив війни на торговельні потоки та потребу в розробці стратегій для адаптації до нових умов.

Отже, зовнішньоторговельна діяльність України в 2023 році відображає складну економічну та геополітичну ситуацію, вимагає уваги та реагування з боку владних структур для забезпечення стабільності та розвитку економіки країни.

2.2 Оцінка ефективності митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Оцінка ефективності митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності включає аналіз впливу митних тарифів та інших митних обмежень на економічну діяльність країни або регіону[2]. Головні аспекти, які мають бути враховані при оцінці ефективності митно-тарифного регулювання ЗЕД представлені в таблиці 2.2:

Таблиця 2.2

Аспекти оцінки ефективності митно-тарифного регулювання ЗЕД

Аспекти	Характеристика
1	2
Обсяг зовнішньої торгівлі	демонструє ефективність митно-тарифного регулювання. Зниження митних тарифів може сприяти збільшенню експорту та імпорту товарів, що сприяє зростанню обсягів торгівлі
Конкурентоспроможність	аналіз впливу митно-тарифних зборів на конкурентоспроможність експортних товарів. Високі митні ставки можуть збільшувати вартість експортних товарів і знижувати їхню конкурентоспроможність на світових ринках.

Продовження табл. 2.2

1	2
Промисловий розвиток	Ефективне митно-тарифне регулювання може стимулювати розвиток внутрішнього виробництва та інвестицій в промисловість, зокрема захист вітчизняного виробника від конкуренції
Розмір інвестицій	Митно-тарифне регулювання може впливати на приплив інвестицій в країну. Низькі митні бар'єри можуть зробити країну привабливішою для іноземних інвесторів, що сприяє зростанню інвестиційного потоку
Економічне зростання	Зниження митних тарифів на певні товари може сприяти зростанню виробництва та споживання цих товарів, що в свою чергу може стимулювати економічний ріст
Податкові надходження	Митні збори є одним з джерел податкових надходжень для державного бюджету. Оцінка ефективності митно-тарифного регулювання також включає аналіз його впливу на податкові надходження та їх використання для розвитку економіки.

Розроблено автором на основі [2,9,14,27]

Загалом, ефективне митно-тарифне регулювання має сприяти розвитку економіки, підвищенню її конкурентоспроможності та забезпеченню стабільності державного бюджету.

Економіка України поступово відновлюється, скорочення виробництва вдалося припинити, налагоджуються нові технологічні процеси, відбувається конверсія реального сектора. Реальний ВВП України в 2023 році зріс на 4,5%, однак відносно довоєнного періоду падіння все ще лишається дуже суттєвим – близько 25%[7]. Завдяки достатньому надходженню міжнародної допомоги, вчасному впровадженню валютних обмежень та фіксованого обмінного курсу Україні вдалося зберегти валютну стабільність. Однак, стан валютної рівноваги наразі лишається нестійким. Інфляція наприкінці 2023 року скоротилася до 5% в річному вимірі[7]. На цей процес мали вплив як структурні шоки (проблеми з експортом агропродукції, зниження сукупного попиту), так і політичні рішення (жорстка монетарна політика, стабільність обмінного курсу та введення мораторію на комунальні тарифи). Низький рівень інфляції посилив фінансову стабільність. Але в той самий час, Україні не вдалося в достатній мірі налагодити вітчизняне виробництво для скорочення потреби економіки в імпорті.

Протягом 2023 року до Держбюджету України було перераховано 459,8 млрд. грн. митних та інших платежів, що складає 94,4% від планового показника (487,0 млрд. грн.)[42]. При цьому надходження митних платежів зросло на 52,8% (158,9 млрд. грн.) в порівнянні з минулим, 2022 роком (рисунок 2.6).

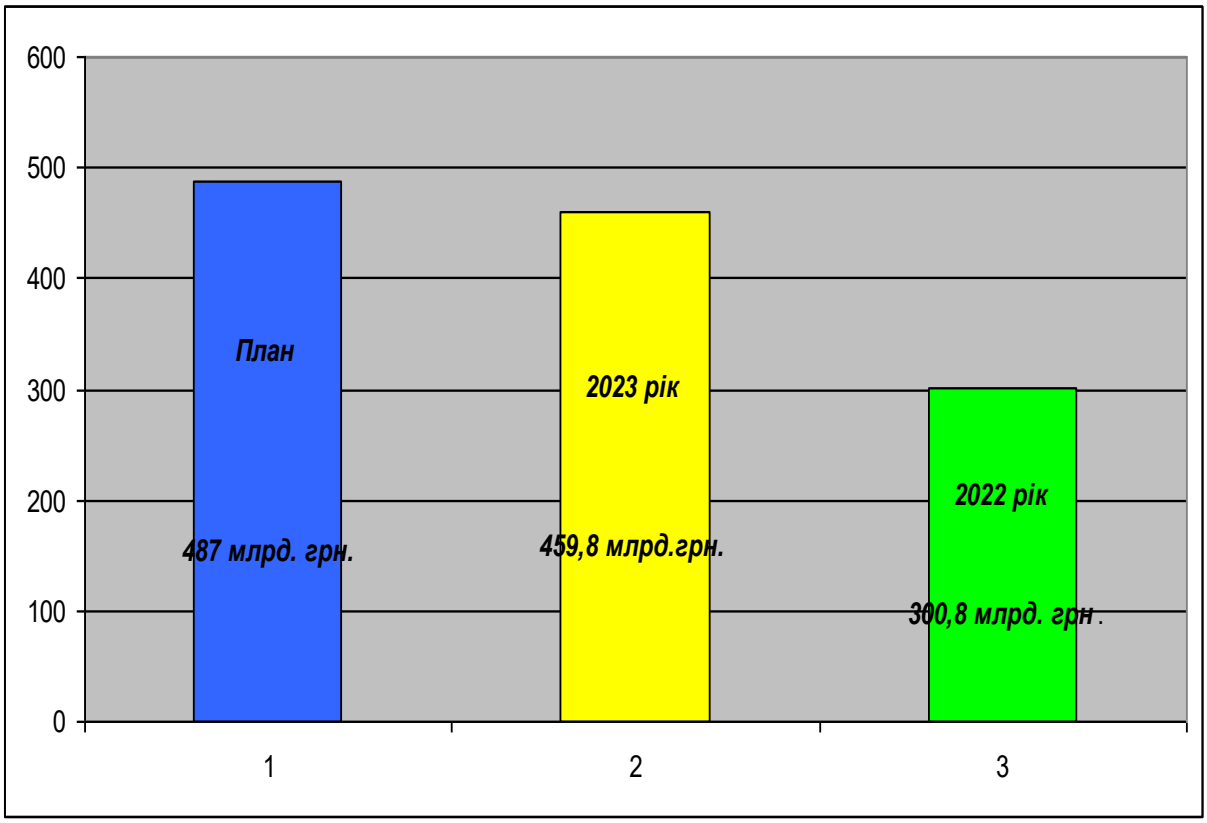

Рис. 2.6 Стан надходження митних платежів протягом 2023 року

Головними факторами, які мали вплив на стан надходження митних платежів протягом 2023 року були: повномасштабна війна РФ проти України, запровадження воєнного стану, ракетні атаки по енергетичній структурі, і, як наслідок скорочення обсягів виробництва, порушення логістичних маршрутів, закриття повітряного простору, блокування українських морських торгівельних портів, блокування польськими фермерами автомобільних шляхів на кордоні з Польщею, вимушене тимчасове призупинення діяльності окремих митниць;

застосування у І півріччі 2023 року ставки ПДВ у розмірі 7% та знижених ставок акцизного податку на операції з імпорту пального (Додаток А).

Сума податку на додану вартість, що не була перерахована до бюджету через запровадження зниженої ставки складає 24018,4 млн. грн., сума акцизного податку що не була перерахована до бюджету через запровадженням знижених ставок складає 10042,5 млн. грн.[42]

Через блокування наприкінці 2023 року руху вантажного транспорту в пунктах пропуску на польсько-українському кордоні протягом листопаду 2023 року було втрачено 9,9 млрд. грн., в грудні 2023 року 10,9 млрд. грн.

Протягом 2023 року загальна сума звільнень від сплати митних платежів при імпорті товарів в Україну складала 173,8 млрд. грн., що менше ніж в 2022 році на 5,6 млрд. грн.[10]

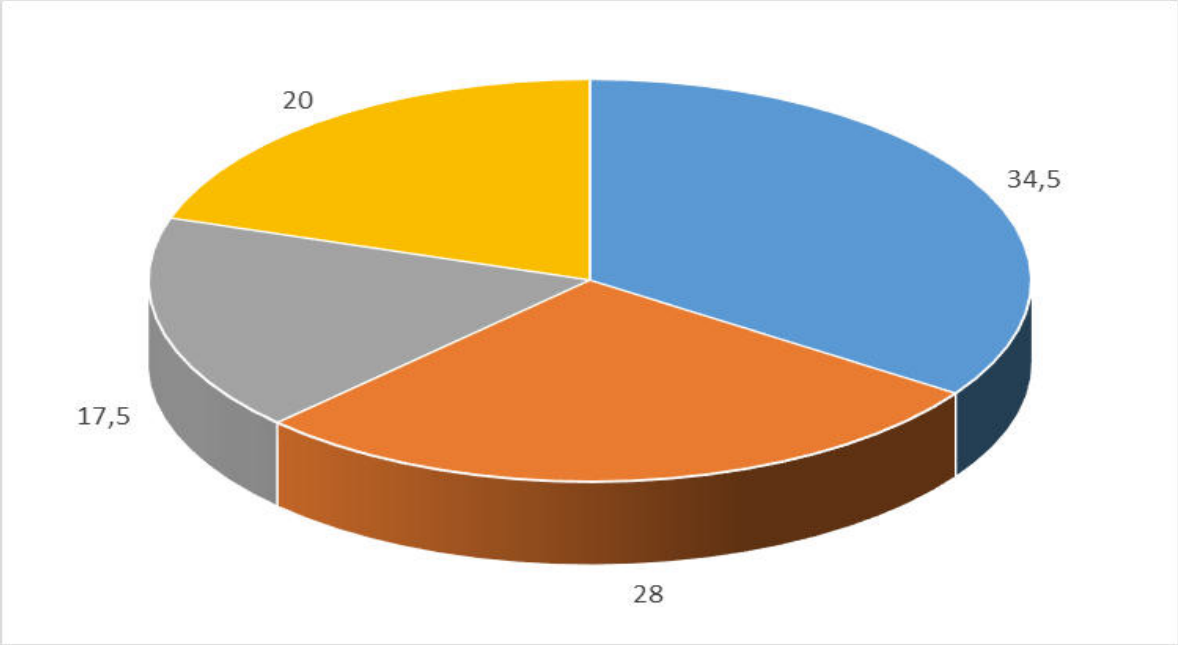

Рис. 2.7 Структура пільг з нарахування митних платежів

Найбільшу питому вагу в структурі наданих пільг (рис. 2.7) складають пільги, що надані на період дії воєнного стану, переважно при імпорті товарів оборонного призначення (34,5% від загальної суми звільнень від сплати митних платежів або 60 млрд. грн.). [10]

28% від загальної суми умовно нарахованих митних платежів (48,7 млрд. грн.), складає імпорт підакцизних товарів, ввезених як сировина для виробництва алкогольних і тютюнових виробів. 17,5% (30,4 млрд. грн.) від суми умовно нарахованих митних платежів, складають тарифні пільги (тарифні преференції), що застосовують до товарів, які походять з країн, з якими було укладено відповідні міжнародні договори (держави ЄАВТ, країни ЄС та СНД, Канада, Ізраїль, Велика Британія та Північна Ірландія)[10].

Протягом 2023 року, додаткові надходження до бюджету від контролю за правильністю декларування країни походження товару складали 452 млн. грн., що на 25% (59 млн. грн.) більше, ніж в 2022 році.[10]

Протягом 2023 року за запитами Державної митної служби компетентними органами зарубіжних країн була здійснена перевірка 4 331 преференційного документа про походження товарів, з яких не було підтверджено преференційний статус походження товару по 3134 документам, сума митних платежів, яка підлягає сплаті до бюджету, складала 84,9 млн. грн. (Додаток Б).

З метою забезпечення контролю за достовірністю декларування країни походження товарів було здійснено заходи з перевірки сертифікатів про походження товару форми СТ-1, проведені компетентними органами іноземних країн, реєстру товарів, походження яких не підтверджене за результатами перевірок, проведених у 2023 році митними органами зарубіжних країн згідно з угодами про вільну торгівлю, реєстрів товарів, походження яких підтверджене за результатами перевірок, звітів про результати верифікації документів про походження товару з України, реєстру сертифікатів з перевезення товару EUR.1, які було видано на підставі недостовірних відомостей про походження товарів з України. Результати перевірки представлені на рисунку 2.8.

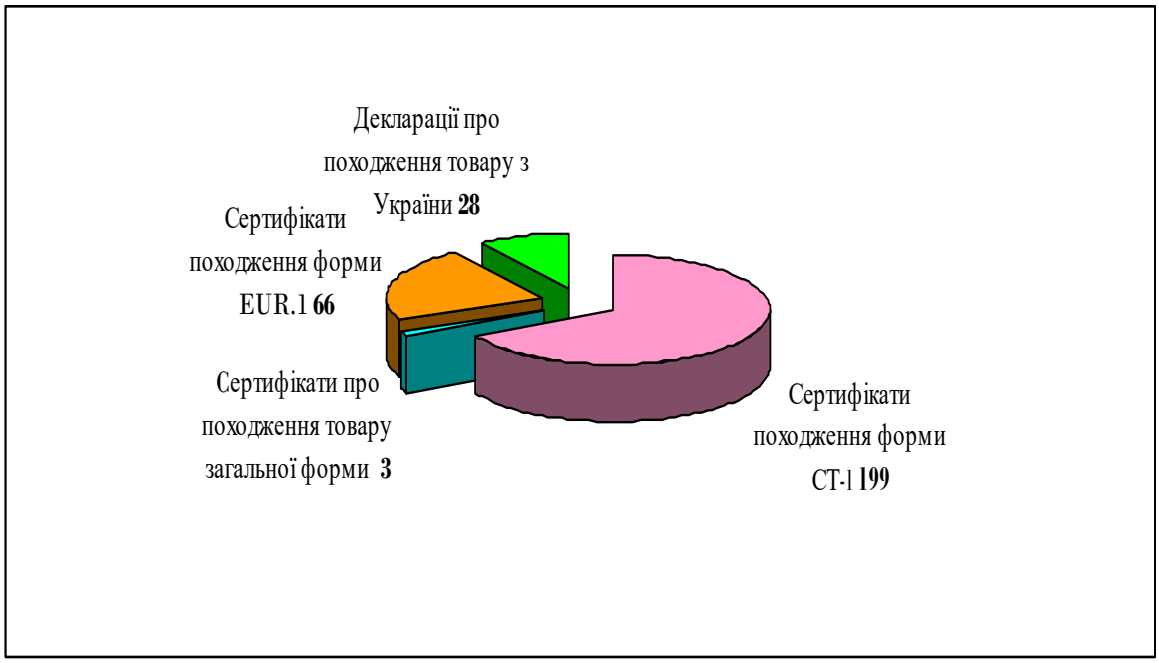

Рис. 2.8 Результати контролю за достовірністю декларування товарів

За результатами моніторингу було донараховано до бюджету 9,14 млн. гривень. За результатами спрацювання профілю ризику «Контроль правомірності застосування преференцій» у 2023 році без застосування тарифних преференцій на умовах вільної торгівлі до бюджету було сплачено митних платежів на суму 8926 тис. грн. Економічний ефект від спрацювання профілю ризику «Контроль достовірності декларування країни походження товарів групи «ризику» (антидемпінгові та спеціальні заходи)» у 2023 році складав 1 239 тис. грн.[10]

Робота митниць у напрямі класифікації товарів є однією з ключових передумов забезпечення повноти надходжень митних платежів до бюджету та для застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання. З метою забезпечення митницями дієвого контролю за товарами, що переміщуються через митний кордон України, здійснювалась роз'яснювальна робота стосовно організації класифікаційної роботи на митницях, а саме, надання роз'яснень щодо підходів до класифікації окремих товарів згідно вимог УКТЗЕД. За результатами проведених перевірок сума додаткових нарахувань в 2023 році складала 17,4 млн. грн.[10]

Таким чином можна зробити висновок, що ефективне митно-тарифне регулювання є важливим інструментом для сприяння розвитку економіки, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стабільності державного бюджету. Впровадження валютних обмежень та фіксованого обмінного курсу в Україні допомогли зберегти валютну стабільність, а зниження рівня інфляції сприяло фінансовій стабільності. Проте, Україна стикається з такими проблемами, як скорочення виробництва, зниження сукупного попиту, проблеми з експортом агропродукції тощо.

Ці фактори впливають на економіку країни та можуть ускладнити відновлення реального ВВП. Через військові дії та інші негативні події в країні втрачаються значні суми коштів, зокрема через блокування транспорту на кордоні та інші обставини. Пільги та інші звільнення від сплати митних платежів, надані під час дії воєнного стану негативно вплинули на обсяги коштів, які надходили до бюджету протягом 2023 року.

Додаткові надходження до бюджету від контролю за правильністю декларування країни походження товару зросли на 25% порівняно з попереднім роком, що свідчить про покращення ефективності контролю та збільшення обсягів виявлення недекларованих або неправильно декларованих товарів.

Було здійснено перевірку значної кількості преференційних документів, проте за результатами більше ніж за 70% з них не було підтверджено преференційний статус[10]. Це може свідчити про потребу в удосконаленні механізмів контролю та спрощенні процедур для підтвердження преференційного статусу. Важливим аспектом є ефективність класифікаційної роботи на митницях. Надання роз’яснень щодо підходів до класифікації товарів та проведення перевірок сприяють покращенню цього процесу.

Отже, для досягнення стабільного економічного розвитку, Україні важливо продовжувати працювати над ефективним митно-тарифним регулюванням, а також знаходити шляхи розв'язання існуючих проблем і викликів, зокрема шляхом стимулювання внутрішнього виробництва та підтримки експорту.

РОЗДІЛ 3
ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Вдосконалення механізму митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України може є важливим кроком у розвитку економіки України та забезпеченні її конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Митно-тарифне регулювання належить до найважливіших механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Воно дозволяє країнам контролювати обсяги та умови зовнішньої торгівлі, захищати внутрішній ринок від недобросовісних конкурентів та стимулювати розвиток внутрішнього виробництва[3].

Міжнародний досвід підтверджує, що митні органи можуть забезпечувати значну частину доходів до державного бюджету. Зазвичай цей відсоток коливається в межах 10-30% від усіх надходжень до бюджету. Ці кошти мають величезне значення, оскільки вони можуть бути спрямовані на фінансування різноманітних програм та проектів, які сприяють економічному, соціальному та інфраструктурному розвитку країни[2].

Таким чином, ефективне митно-тарифне регулювання не лише забезпечує захист економіки від негативних зовнішніх впливів, але й виступає важливим джерелом доходів для державного бюджету, що в свою чергу сприяє фінансуванню ключових програм та проектів, спрямованих на підвищення добробуту громадян та розвиток країни в цілому.

Формування та вдосконалення митного регулювання є складним і тривалим процесом, який вимагає системного підходу та постійного вдосконалення. Цей процес органічно пов'язаний зі змінами у всіх інших сферах життя держави, таких як економіка, політика, законодавство, технології тощо.

Неможливо штучно прискорити цей процес, оскільки він потребує часу для аналізу, розробки та впровадження ефективних стратегій та механізмів. Однак важливо створити режим найбільшого сприяння для цього процесу, забезпечивши належну підтримку з боку державних органів, підприємств, громадськості та міжнародних партнерів.

Адаптація митної політики до вимог та принципів, що випливають з умов лібералізації світової торгівлі, є важливою передумовою для успішної реалізації інтеграційних прагнень України. Це означає не лише врахування міжнародних стандартів та нормативів у митній діяльності, але й постійне удосконалення процесів, процедур та законодавства з метою підвищення ефективності, прозорості та конкурентоспроможності митної системи[6].

Для досягнення цієї мети необхідно постійно вдосконалювати механізми митного регулювання, спрощувати та уніфікувати процедури, зменшувати адміністративні бар'єри та корупційні ризики. Також важливо розвивати інституційну базу, підвищувати кваліфікацію кадрів у митних органах та забезпечувати відкритість та прозорість у діяльності цих органів.

Отже, створення сприятливого середовища для розвитку та вдосконалення митного регулювання є важливим завданням для України і вимагає постійної уваги та зусиль з боку уряду, бізнесу та громадськості.

Проблемні аспекти митно-тарифного регулювання вказують на різноманітні труднощі, з якими стикається система митного контролю та регулювання в Україні.

Серед них можна відмітити наступні:

– відсутність адекватних стимулів та пільг для експортерів може обмежувати їхню конкурентоспроможність на міжнародному ринку;

– відсутність ефективного законодавства, що захищає внутрішніх виробників від демпінгових цін імпорту;

– відсутність механізмів для захисту від субсидованих та дешевих імпортних товарів може призвести до спотворення конкуренції на внутрішньому ринку;

– відсутність захисту від недобросовісної конкуренції, такої як контрабанда та порушення митних правил;

– використання єдиної ставки ПДВ може бути неефективним у контексті різних груп товарів та послуг, що може сприяти або обмежувати їхню конкурентоспроможність;

– недостатнє використання існуючої законодавчої бази може ускладнювати ефективність митного регулювання та контролю;

– недоцільне та неефективне митно-тарифне регулювання може призводити до незбалансованих торговельних відносин, порушень правил та спотворення конкуренції[8].

Для вдосконалення митно-тарифної політики, можна запропонувати наступні напрямки покращення (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Напрямки покращення митно-тарифної політики

Напрямки	Мета, що буде досягнута
1	2
Впровадження субсидування експорту	стимулювання експортної діяльності та зростання обсягів експорту, що сприятиме розвитку експортноорієнтованих галузей та збільшенню валютних надходжень до країни
використання міжнародних угод для захисту від демпінгу та субсидованих пост	Укладання та ефективне використання міжнародних угод, зокрема угод СОТ, допоможе забезпечити захист від недобросовісної конкуренції та спотворення міжнародної торгівлі
вдосконалення Закону України «Про Єдиний митний тариф»	сприятиме більш ефективному контролю за ввезенням товарів та боротьбі з недобросовісною конкуренцією, а також сприятиме створенню більш сприятливих умов для внутрішніх виробників.
Зниження митних платежів для товарів, які не виробляються в Україні	стимулювання імпорту необхідних для економіки товарів та технологій, що допоможе розвинути сектори, де в Україні виробництво є невигідним або неможливим
Звільнення виробників експортної та імпортозамінюючої продукції від мита на імпортні засоби виробництва	стимулювання виробництва експортноорієнтованих та імпортозамінюючих товарів, що сприятиме розвитку вітчизняних виробників та зменшенню залежності від імпорту.

Розроблено автором на основі [21,31,36,43]

Реалізація напрямків, зазначених в таблиці 3.1 сприятиме розвитку економіки України, підвищенню її конкурентоспроможності та забезпечити стабільний економічний розвиток країни.

Перспективним для підвищення ефективності регулювання митно-тарифної системи України є впровадження іноземного досвіду. Зокрема, доцільним буде використання наступних підходів (табл. 3.2):

Таблиця 3.2

Впровадження іноземного досвіду для підвищення ефективності регулювання митно-тарифної системи

Підходи	Характеристика
1	2
Створення позитивного іміджу підприємств	дозволить залучати більше клієнтів і партнерів, а також отримувати підтримку уряду та міжнародних організацій
Розширення асортименту продукції	дозволить диверсифікувати ризики і збільшити конкурентоспроможність на міжнародному ринку
Поліпшення кадрового потенціалу та управлінської структури	допоможуть підприємству пристосуватися до змін у міжнародному середовищі
Використання сучасних методів проектування і технологій	дозволить підтримувати високу якість продукції та забезпечити її відповідність стандартам якості
Детальне вивчення потреб ринку	дозволить адаптувати продукцію до потреб споживачів та займати переваги на ринку.
Вдосконалення методів регулювання міжнародної економічної діяльності	забезпечення дотримання міжнародних стандартів та уникнення торгових конфліктів

Розроблено автором на основі [45,52,54,55]

Загалом, ці шляхи сприятимуть підвищенню ефективності митно-тарифного регулювання та приведуть до покращення загального стану митної системи України, відповідаючи міжнародному досвіду.

Особливої уваги потребує пропозиція щодо вдосконалення держрегулювання міжнародної економічної діяльності підприємств вітчизняного бізнесу. В зв'язку з цим, виникає потреба в удосконаленні існуючих інструментів митно-тарифного регулювання в Україні[55].

Замість традиційних сировинних чи низькотехнологічних товарів, пріоритетною має стати високотехнологічна продукція, що дозволить збільшити додану вартість та конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Розвиток довірчих стосунків з іноземними економічними суб'єктами сприятиме розширенню міжнародної співпраці та залученню нових можливостей для експорту та інвестицій. Покращення іміджу України як привабливого місця для інвестицій та співробітництва сприятиме залученню нових інвесторів та розвитку міжнародних партнерств[61].

Збільшення конкурентоспроможності вітчизняних товарів через підвищення їх ефективності є ключовим для стабільного розвитку економіки. Шляхи досягнення цієї мети включаютьрозвиток нових технологій і підходів, що підвищить якість та продуктивність виробництва.

Малі та середні підприємства часто є джерелом інновацій та новаторства. Інвестування у цей сектор може стимулювати розвиток нових ідей та технологій.

Налагодження системи професійної освіти та підвищення кваліфікації працівників може покращити якість праці та продуктивність. Державна підтримка досліджень та розробок може сприяти створенню нових продуктів і технологій, що підвищать конкурентоспроможність.

Створення сприятливого середовища для бізнесу, включаючи зменшення бюрократичних перешкод та корупції, може стимулювати інвестиції та розвиток[51].

Ці заходи сприятимуть підвищенню ефективності виробництва та зростанню конкурентоспроможності вітчизняних товарів, що в свою чергу позитивно вплине на зовнішньоекономічну діяльність країни.

Важливими шляхами реалізації національних економічних інтересів України на сучасному етапі є вдосконалення методів регулювання зовнішньоторговельної діяльності. Варто відмітити, що використання різних засобів митно-тарифного регулювання на державному рівні головним чином

залежить від конкретної економічної ситуації, напрямків та цілей зовнішньоекономічної політики[43].

Україна має виконувати митно-тарифне регулювання згідно таких принципів:

– забезпечення єдності зовнішньої та загальної економічної політики. Це означає, що митно-тарифне регулювання має бути відповідним стратегічним цілям та пріоритетам загальної економічної політики країни.

– забезпечення єдності системи державного регулювання та контролю за його виконанням: Це важливо для забезпечення координації між різними органами та установами, що відповідають за митне та тарифне регулювання.

– перехід від адміністративних методів до економічних методів регулювання: Це означає заміщення адміністративних обмежень і контролю більш гнучкими та ефективними економічними інструментами, такими як мита, тарифи та квоти.

– чітке розмежування прав та відповідальності держави та її суб'єктів: Це важливо для забезпечення прозорості та відповідальності в системі митного та тарифного регулювання.

– забезпечення рівності всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності: Це включає забезпечення рівних умов для всіх суб'єктів зовнішньої торгівлі, у тому числі захист вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції та демпінгу.

– дотримання цих принципів сприятиме створенню ефективної та прозорої системи митного та тарифного регулювання в Україні, яка буде сприяти розвитку економіки та забезпечувати рівні умови для всіх учасників зовнішньої торгівлі[38].

В загальному, митно-тарифне регулювання повинно дотримуватись цих принципів, що сприятиме забезпеченню ефективності та справедливості в зовнішньоекономічних відносинах України.

Методи митно-тарифного регулювання мають свої недоліки. Наприклад, заходи валютного контролю можуть мати наступні недоліки:

Таблиця 3.3

Недоліки заходів валютного контролю

Проблема	Сутність проблеми
1	2
Обмеження для інвесторів та бізнесу	Суворий валютний контроль може обмежити доступ до іноземних інвестицій та ускладнити зовнішньоекономічні операції для бізнесу.
Ризик нелегальних операцій	Суворий валютний контроль може стимулювати розвиток нелегальних валютних операцій та тіньового ринку, що може негативно впливати на фінансову стабільність та ефективність митного контролю
Відсутність зовнішніх інвестицій	Суворий валютний контроль може зменшити привабливість країни для іноземних інвесторів, що може обмежити потік капіталу та перешкоджати розвитку економіки.

Розроблено автором на основі [2,17,22,24]

Незважаючи на ці недоліки, важливо зазначити, що валютний контроль може бути ефективним інструментом для забезпечення фінансової стабільності та захисту національних інтересів, зокрема:

– захист від фінансової кризи. Валютний контроль може допомогти уникнути агресивного спекулятивного капіталу та зменшити ризики фінансової кризи.

– захист національної валюти. Валютний контроль може допомогти зберегти стабільність національної валюти та запобігти її девальвації.

– стимулювання розвитку внутрішнього виробництва. Обмеження зовнішніх інвестицій може стимулювати розвиток внутрішнього виробництва та промисловості[25].

Отже, валютний контроль може мати як позитивні, так і негативні наслідки, і важливо збалансувати ці аспекти для досягнення стабільності та ефективності економіки.

З одного боку митно-тарифне регулювання приносить доходи до держбюджету і захищає національних виробників від небажаної іноземної

конкуренції. Також воно запобігає небажаному експорту товарів, внутрішні ціни яких значно нижчі за світові. Проте, не завжди митно-тарифне регулювання має позитивний вплив на діяльність підприємств.

Органи влади та суб'єкти господарювання також повинні приділяти увагу підвищенню міжнаціональної конкурентоспроможності України і розробці відповідних заходів для досягнення відповідного рівня[31].

Гармонізація митного законодавства та процедур з міжнародними стандартами є ключовою задачею для України у сфері митно-тарифного регулювання. Це не лише сприятиме подальшій інтеграції країни в світовий економічний простір, а й полегшить зовнішньоекономічну діяльність, забезпечить більшу прозорість та ефективність митного контролю, а також сприятиме створенню сприятливих умов для бізнесу та приваблennю іноземних інвестицій[17].

Впровадження міжнародних норм і правил у митне регулювання включає такі важливі аспекти (табл. 3.4):

Таблиця 3.4

Впровадження міжнародних норм і правил у митне регулювання

Назва	Характеристика
1	2
Гармонізація законодавства	Узгодження національного митного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема з правилами Світової торговельної організації (СТО) та угодами Європейського Союзу, сприятиме врегулюванню митних питань відповідно до визнаних міжнародних норм
Спрощення митних процедур	Впровадження єдиної системи митних процедур, зокрема процедур експорту, імпорту та транзиту, відповідно до міжнародних стандартів спростить митні формальності та зменшить бюрократичні бар'єри для бізнесу.
Захист від недобросовісної конкуренції	Міжнародна гармонізація митних правил допоможе захистити вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції, включаючи демпінг та субсидовані поставки.
Полегшення міжнародної торгівлі	Стандартизація митного регулювання сприятиме підвищенню обсягів міжнародної торгівлі та забезпечить більш ефективне використання зовнішньоторговельного потенціалу країни
Підвищення довіри інвесторів	Гармонізація митного законодавства з міжнародними стандартами сприятиме підвищенню довіри іноземних інвесторів до умов ведення бізнесу в Україні та стимулюватиме інвестиційний клімат

Розроблено автором на основі [1,14,19,61]

Отже, впровадження міжнародних норм і правил у митне регулювання є важливим кроком для модернізації митної системи України та забезпечення її відповідності високим міжнародним стандартам.

Суттєвою відмінністю митно-тарифного регулювання в Україні від провідних країн світу є розгалужена товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності в Україні, яка створює складнощі у митному регулюванні і може стати причиною зловживань з боку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності[21]. Така ситуація збільшує ризик недекларування або неправильного декларування товарів з метою ухилення від сплати митних платежів. Фіскальна функція митних органів полягає в збиранні митних платежів та інших податків для бюджету країни. Це може призвести до конфлікту між фіскальними і торговельними інтересами та ускладнити можливість співпраці з країнами Євросоюзу, які мають високі стандарти в цій сфері.

Для реалізації намагання України інтегруватися до Євросоюзу та посилити співпрацю з провідними світовими економічними організаціями, слід вносити зміни у національне законодавство та використовувати ті інструменти митно-тарифного регулювання, які не лише не суперечать принципам СОТ та Євросоюзу, але і здатні захистити економічні інтереси України. Тобто слід взяти на озброєння досвід держав, які нещодавно доєдналися до Євросоюзу, а саме поступово зменшувати митні ставки відповідно до домовленостей з СОТ, при цьому не відмовляючись від захисту вразливих галузей економіки (машинобудування, агропромисколвий комплекс, харчова промисловість)[17].

Вступ України до Євросоюзу передбачає уніфікацію та врегулювання питань здійснення митної справи. Для економії витрат часу в процесі розмитненні товарів, зменшення розбіжностей між митними процедурами країн світу слід запровадити наступні заходи (рис. 3.1.):

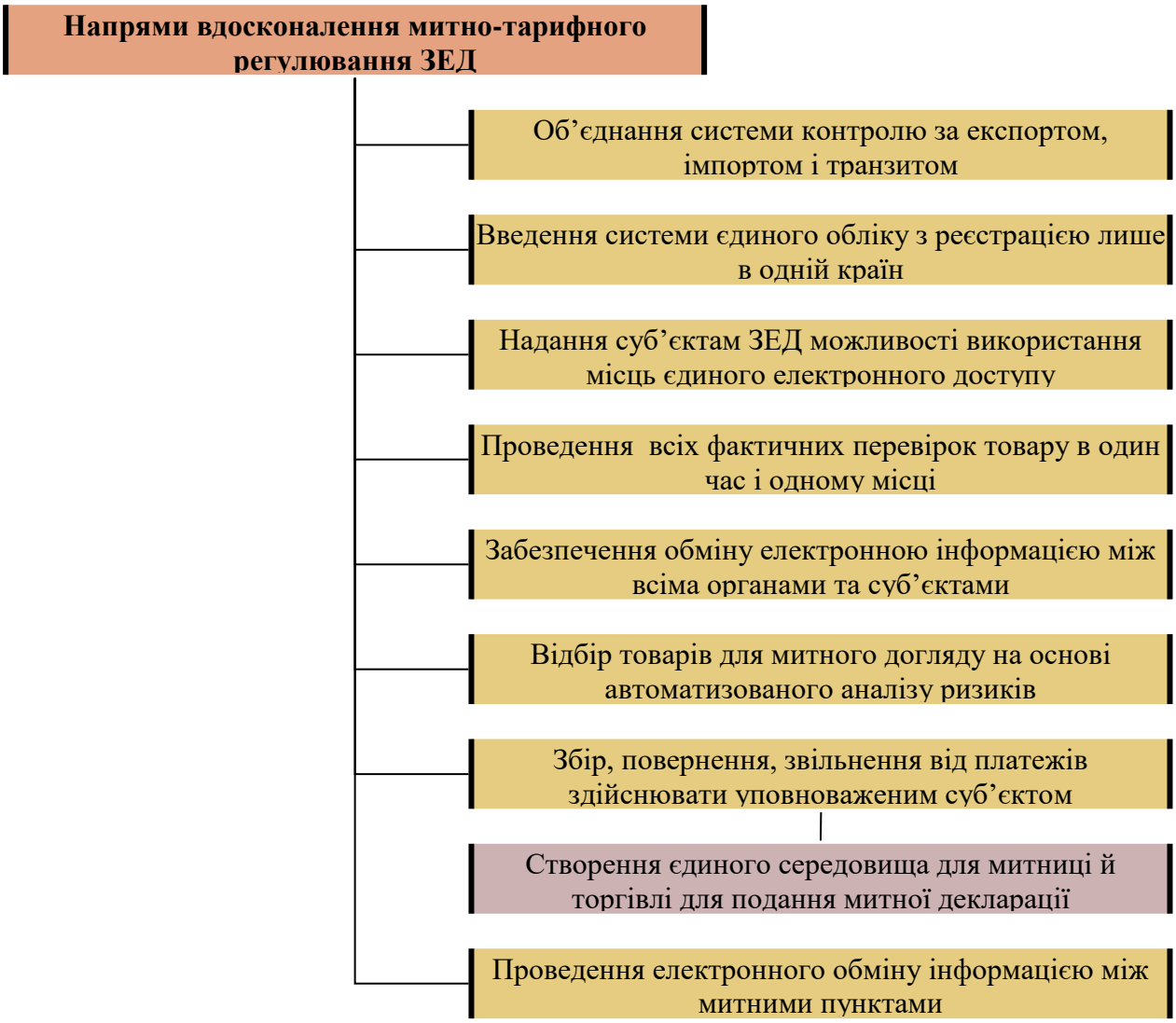

Рис. 3.1 Напрями вдосконалення митно-тарифного регулювання ЗЕД України

Представлені на рис. 3.1 в заходи сприятимуть виконанню основного завдання держави, яке полягає в тому, щоб забезпечити умови для стабільного розвитку економіки на основі нако-пичення та ефективного використання конкурентних переваг, використовуючи всічинники та залучаючи всі можливі ресурси. Практичним підсумком діяльності державиможе стати заг альнонаціональна програма підвищення конкурентоспроможності української економіки, яка має передбачити посилення участі України у міжнародній кооперації та спеціалізації з урахуванням національних інтересів.

Таким чином, можна зробити висновок, що загальною метою вдосконалення механізму митного регулювання в Україні є створення сприятливих умов для зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення відкритого та прозорого середовища для торгівлі та інвестицій, а також стимулювання економічного зростання та розвитку України.

ВИСНОВКИ

В роботі було розглянуто мито як засіб регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні виступає як ключовий механізм державного контролю, що реалізується відповідно до Конституції країни. Поняття "митне регулювання" може мати різні тлумачення в науковій літературі, проте в загальному контексті воно охоплює сукупність заходів, пов'язаних з виконанням митних формальностей, встановленням митних платежів, процедурами митного контролю та організацією діяльності митних органів.

Метою митного регулювання є захист вітчизняної економіки від зовнішнього негативного впливу. Воно базується на законодавчих актах, таких як Митний кодекс, Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність", Закон України "Про митний тариф України", а також Податковий кодекс.

Митне регулювання поділяється на різні рівні, включаючи міжнародний, національний та регіональний. На міжнародному рівні воно реалізується через прийняття й виконання рішень спеціалізованих міжнародних організацій, таких як МВФ, СОТ та інші. Національний рівень митного регулювання базується на відповідних законах та нормативно-правових актах країни. Регіональний рівень передбачає виконання митного регулювання через нормативні акти органів місцевого самоврядування.

Суб'єктами митного регулювання можуть бути державні органи, міжнародні установи, місцеві органи влади та недержавні організації, які здійснюють контроль і вплив на зовнішньоекономічні відносини. Основною метою митного регулювання є створення справедливої, ефективної та прозорої системи оподаткування для суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності.

У географічній структурі зовнішньої торгівлі України видно домінування країн Євросоюзу, що відображає поглиблену інтеграцію з європейським

ринком. Проте важливо відмітити зменшення обсягів торгівлі з країнами СНД, що може вплинути на розширення співпраці з іншими регіонами.

Структура експорту України показує переважання сільськогосподарської продукції, що свідчить про високу залежність від цього сектору. Водночас, важливо враховувати потенціал для розвитку інших секторів експорту, таких як машинобудування, техніка та інші високотехнологічні товари.

У сфері металургії спостерігається зменшення експорту, що може бути пов'язане з обмеженнями у виробництві та логістиці. Такі тенденції вимагають уваги та можливих заходів для стабілізації ситуації та розвитку галузі.

Внаслідок військової агресії РФ зросла залежність України від торгівлі з країнами Євросоюзу. Це зробило Польщу найважливішим покупцем українських товарів серед країн світу. Важливою є також зміна ролі Румунії в структурі експорту, що пов'язана з перенаправленням торговельних потоків через Констанцу внаслідок обмежень на чорноморських портах.

Руйнування виробничих потужностей, міграція робочої сили та інші умови вплинули на товарну структуру експорту. Тимчасове покращення доступу до ринку Євросоюзу також мало значний вплив на товарну структуру.

Україна стикається зі спадом експорту та одночасним зростанням імпорту, що може вплинути на зовнішньоторговельний баланс країни. Цей спад експорту у 2023 році був в основному обумовлений проблемами у логістиці.

Ефективне митно-тарифне регулювання може відігравати ключову роль у стабілізації економіки під час військових конфліктів та інших економічних викликів. Збереження або покращення рівня митних тарифів та інших митних обмежень може бути важливим чинником для забезпечення сталого економічного зростання та розвитку країни.

Вдосконалення механізму митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України є ключовим кроком у її економічному розвитку та забезпеченні конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Митно-тарифне регулювання не лише дозволяє контролювати обсяги та умови

зовнішньої торгівлі, але і стимулює розвиток внутрішнього виробництва та може забезпечувати значну частину доходів до державного бюджету.

Важливо враховувати низку проблемних аспектів, з якими стикається система митного регулювання в Україні, таких як відсутність адекватних стимулів для експортерів, недостатня захищеність від недобросовісної конкуренції, а також складні адміністративні процедури та корупційні ризики.

Пропозиції щодо вдосконалення митного регулювання, такі як впровадження субсидування експорту, застосування міжнародних угод для захисту від демпінгу та субсидованих пост, а також зниження митних платежів для товарів, які не виробляються в Україні, будуть ефективними кроками для покращення ситуації. Реалізація цих заходів може сприяти стимулюванню експорту, розвитку внутрішнього виробництва та зменшенню залежності від імпорту.

Впровадження іноземного досвіду та вдосконалення методів регулювання міжнародної економічної діяльності підприємств України є перспективними шляхами для досягнення цих цілей.

Спрямованість на високотехнологічну продукцію, розширення асортименту, покращення кадрового потенціалу, використання сучасних методів та детальне вивчення потреб ринку можуть забезпечити конкурентний виграш на міжнародній арені. Зокрема, це сприятиме збільшенню експорту, привертанню інвестицій та розвитку міжнародних партнерств.

Важливо також враховувати принципи державного регулювання та контролю, переходячи від адміністративних методів до економічних. Чітке розмежування прав та відповідальності, а також забезпечення рівних умов для всіх учасників зовнішньої торгівлі, буде сприяти створенню ефективної та прозорої системи митного та тарифного регулювання в країні.

Загалом, вдосконалення митного регулювання в Україні вимагає комплексного підходу та постійного вдосконалення. Це важлива передумова для підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку та забезпечення стабільного економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артьомова А. Ю. Сучасні тенденції в структурі міжнародної торгівлі з огляду на базові теорії міжнародної торгівлі. Бізнес-навігатор. 2021. №4. С. 12-16.

2. Березовська О. В. Напрями вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі України в рамках угоди про вільну торгівлю. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. Том 29 (68). №4. С. 26–30.

3. Величко К. Ю., Носач Л. Л., Печенка О. І. Особливості митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах євроінтеграційного спрямування. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2019. Вип. 1. С. 109-122.

4. Головньов С. Сировинна економіка. Що купувала і продавала Україна в 2021 році. Бізнес Цензор. 2022. URL: https://biz.censor.net

5. Гуменюк О. Еволюція системи митно-тарифного регулювання. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2018. Вип. 14. С. 784-791.

6. Денисенко В. В. Правове забезпечення митної політики: міжнародно-правові стандарти та українське законодавство: навчальний посібник. Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. 326 с.

7. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua

8. Докучаєв О. М., Заков В. М. Економічна безпека України у контексті участі у Світовій організації торгівлі. Громадська безпека, законність та правопорядок у ІІІ тисячолітті: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 червня 2020 р.). Київ: Вид-во. ін-ту МВС України, 2021, Ч. 1. С. 114–121.

9. Зайцев В. Митна політика України в контексті євроінтеграційних відносин. Вісник економічної науки України. 2017. №2. С. 43-47.

10. Звіт про результати роботи Державної митної служби за 2023 рік. Київ: ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, 2024. 161 с.

11. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства та адміністрування бізнес-структур: конспект лекцій (для студентів 5 курсу денної та 6 курсу заочної форм навчання освітнього рівня «магістр» спеціалізації «економіка та організація бізнесу»). О.П.Коюда, В.В.Гриненко; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 130 с.

12. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: організація та управління: навчальний посібник. О. М. Котиш, І. В. Мілько. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 183 с.

13. Зовнішня торгівля України товарами у 2021 році. Експрес випуск. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua

14. Ізюмцева Н. Тенденції розвитку ЗЕД в Україні на сучасному етапі. Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку. 2021. С.44-52.

15. Експорт та імпорт України. Мінфін.URL: https://index.minfin.com.ua/ua

16. Іщук С. О., Полякова Ю. В., Процевят О. С. Структура та динаміка українського товарного експорту: регіональний вимір. Регіональна економіка. 2021. №1. С. 20–28.

17. Економіка і менеджмент 2023: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф., 6–7 квіт. 2023 р.: у 6 т. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2023. 25 с.

18. Кібік О. М. Міжнародна економіка: навчально-методичний посібник. О. М. Кібік, К. С. Нестерова, Ю. В. Хаймінова. Одеса: НУ «ОЮА», 2020. 85 с.

19. Кирилов Ю. Є. Вплив процесів глобалізації на розвиток національних економік. Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua

20. Конституція України із внесеними змінами і доповненнями URL: https://www.president.gov.ua

21. Костяна О. В. Проблеми ефективності адміністрування митних платежів в Україні. О. В. Костяна // БІЗНЕСІНФОРМ. 2019. №10. С. 213- 219.

22. Куцмус Н. М., Прокопчук О. А., Усюк Т. В. Україна в системі глобальної економіки: торговельний аспект. Економіка АПК. 2020. № 4. С. 94–104.

23. Митне право ЄС: навчально-методичний посібник; освітні програми підготовки бакалаврів в НУ «ОЮА», галузі знань –08 «Право», 29 «Міжнародні відносини», спеціальності 081 «Право», 293 «Міжнародне право». Г. Л. Карпенко, Н. О. Коваль, О. Є. Панфілова. Одеса: Фенікс, 2020. 118 с.

24. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник. К. Ю. Величко, В. О. Козуб, Л. Л.Носач, Л. О. Чернишова, О. І. Печенка. Харків: Форт, 2017. 221 с.

25. Митний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua

26. Митний режим імпорт. URL: https://busines-garant.com.ua

27. Мельник О. Г., Передало Х. С., Горошко Ю. В. Оцінювання результативності управління зовнішньоекономічною діяльністю на основі цільових показників. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2021. №2(6). С. 72–81.

28. Міжнародна логістика та глобальні ланцюги постачань: навчальний посібник у схемах. Негода А., Русак Д. К., 2023. 268 с.

29. Міжнародна економіка: підруч. С. О. Гуткевич, М. Д. Корінько, Ю.М. Сафонов. 3-е вид., перероблене та доповнене. Вид-во «Діса Плюс», 2021. 428 с.

30. Міжнародний бізнес: підручник. В. А. Вергун, О. А. Приятельчук, О. І. Ступницький; за наук. ред. В. А. Вергуна. Київ: ВАДЕКС, 2020. 602 с.

31. Міщенко Д. А., Міщенко Л. О. Теоретичні основи механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. №2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua

32. Моложен А. С., Скрипник Н. Є. Розвиток світового господарства: стан, тенденції, фактори нестабільності та виклики часу. Інфраструктура ринку. 2021. Вип. 55. С. 33–38.

33. Мочерний, С. В. Історія економічних вчень (Сучасна економічна думка): навчальний посібник. С. В. Мочерний, М. В. Довбенко. Львів: Новий Світ, 2019. 486 с.

34. Наумов М. С. Сутність та основні форми зовнішньоекономічної діяльності фірми»: тексти лекцій для студентів спеціальностей 051 – Економіка, 071 – Облік і оподаткування, 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. М. С. Наумов; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 61 с.

35. Національні економіки в глобальному світі: монографія. А.О. Задоя, С.В. Кузьмінов, С.О. Федулова та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Задої. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. 297 с.

36. Несторишен І. В., Бережнюк І. Г., Брендак А. І. Система управління митними ризиками в контексті спрощення митних процедур. Modern Economics. 2020. №22 (2020). С. 59–63.

37. Новік О. І. Еволюція становлення нормативно-правового забезпечення адміністрування митних платежів в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету,2017. №13(2). С. 44-50.

38. Олійник, О. В., & Ксендзук, В. В. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю країни в умовах воєнного стану. Економіка, управління та адміністрування, (4(102), 2022. 50–60.

39. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник. О.П. Гребельник; Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. 409 с.

40. Основи зовнішньоекономічної діяльності: навчально-методичний посібник. Торгова Л. В., Хитра О. В. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 508 с

41. Основи зовнішньоекономічної діяльності та митної справи: навчальний посібник. В. Ф. Тищенко, В. М. Остапенко. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. 193 с.

42. Офіційний сайт державної митної служби України. URL: https://bi.customs.gov.ua

43. Пашко П. В., Шевчук С. В. Сутність та особливості державного регулювання механізмів забезпечення митних інтересів України. Економіка та держава. 2019. № 4. С. 4–10.

44. Перерва П. Г., Максименко Я. А., Климова С. О., Сокол К. М., Гарник Л. П. Міжнародна економіка: основні поняття. Навчально-методичний посібник. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Харків: НТУ «ХПІ», 2020. 39 с.

45. Порядок денний асоціації між Україною та ЄС URL: http://www.kmu.gov.ua

46. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2021. 164 с.

47. Подра О. П., Петришин Н. Я., Ноджак Л. С. Особливості класифікації та використання заходів нетарифного регулювання. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». 2021. №2 (8). URL: https://science.lpnu.ua

48. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-XII. Верховна Рада України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua

49. Податковий кодекс України. URL: http://zakon1.rada.gov.ua

50. Сайт Державної фіскальної служби України. URL: http://sfs.gov.ua

51. Скрипник С.В. та ін. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство.2022. С.1-9.

52. Соколовська О. В. Удосконалення митно-тарифної політики України як напрям підвищення економічної безпеки держави. О. В. Соколовська. Національна тристороння соціально-економічна рада. URL: http://www.economy.nayka.com.ua

53. Статистичний експорт та імпорт товарів. Державна митна служба України. URL: http://www.customs.gov.ua

54. Сторожук О. В., Свириденко Г. М. Митно-тарифне регулювання як фактор забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави в умовах інтеграції. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 17. С. 94-98.

55. Сучасна митна політика в умовах поглиблення інтеграційних процесів: збірник тез доповідей та матеріалів учасників круглого столу

студентського Науково-практичного гуртка митної справи кафедри державних та місцевих фінансів/ ред. Н. С. Ситник, В. Я. Дубик, Ю. О. Голинський. Львів: ФУФБ, 2018. 112 с.

56. Сучасна міжнародна економіка: Підручник. За ред. В. М. Тарасевича. Дніпро: ПБП «Економіка», 2019. 386 с.

57. Теорії міжнародного бізнесу: підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. О. Рогач; редактор Г. Новікова; Міністерство освіти і науки України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. 687 с.

58. Угода «Про Асоцацію між Україною та ЄС». URL: https://zakon.rada.gov.ua

59. Фомішин С. В., Колесник Ю. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. Львів: Новий Світ-2000, 2021. 357 с.

60. Шталь Т. В. Митні платежі України та вплив на них членства в світовій організації торгівлі. Шталь Т. В., Вівденко М. А., Кравченко К. Є. URL: http://eir.pstu.edu

61. Ярмак О. В., Черняєва А. О. Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі та глобалізації. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 43. С. 29–34.